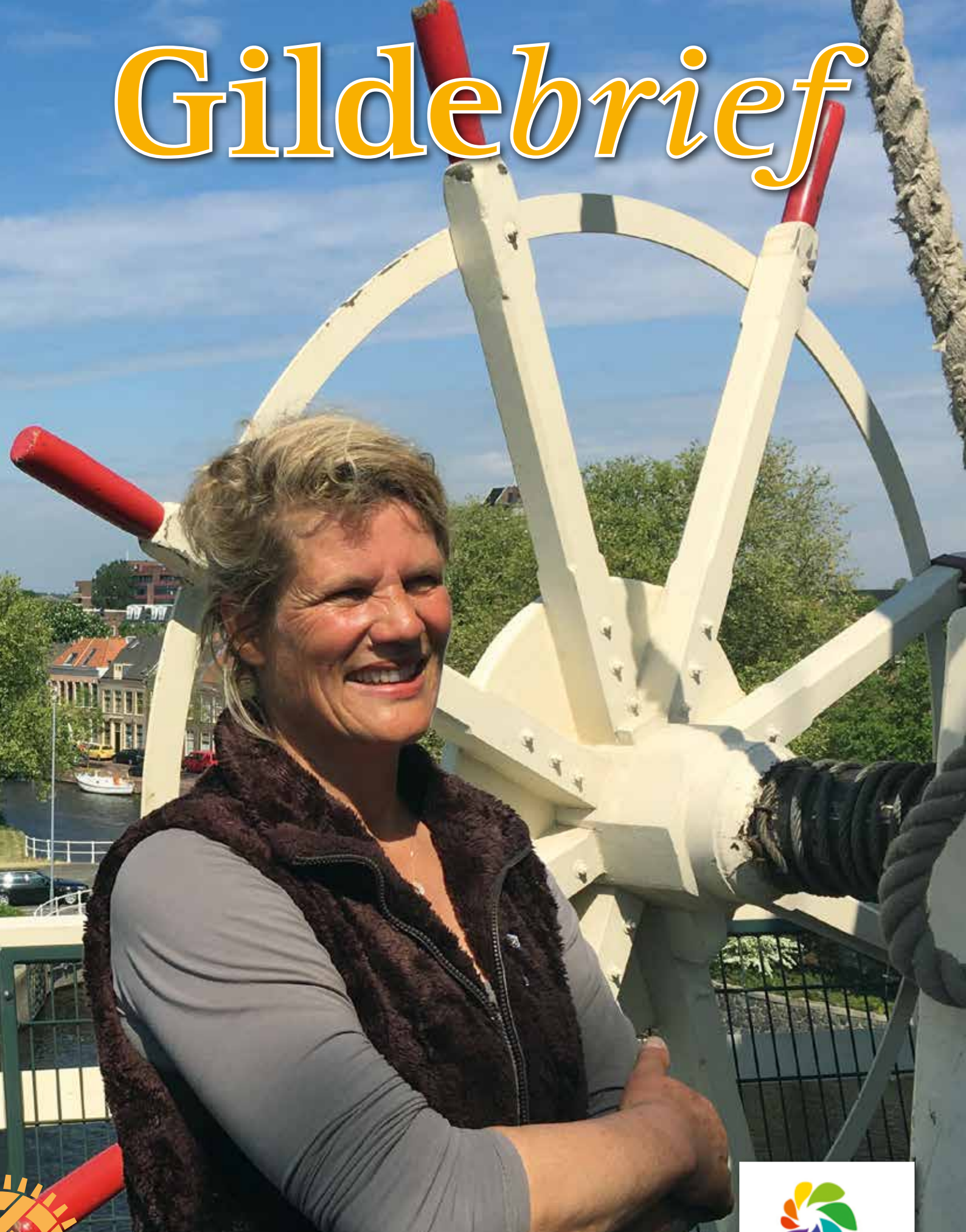

Gildebrief

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

35e jaargang no. 3 juni 2016

Nationale Inventaris
Immaterieel Cultureel
Erfgoed Nederland

Gildebrief

De Gildebrief is het verenigingsblad van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars (GVM) en verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 2.300 stuks in de maanden maart, juni, september en december.

Alle leden van de vereniging hebben het recht in de Gildebrief artikelen te plaatsen, hun mening te uiten en kanttekeningen bij het beleid van de vereniging te plaatsen.

Het hoofdbestuur van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars is niet verantwoordelijk voor deze uitingen en kan hierop niet worden aangesproken.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van artikelen berust bij de auteur.

De redactie is, tenzij anders vermeld, verantwoordelijk voor het geheel als blad.

Abonnement niet leden

Niet leden van het Gilde kunnen zich abonneren op de Gildebrief door donateur van het Gilde te worden voor het minimale bedrag van 15 Euro.

Advertenties

Voor bedrijven of instellingen die gelieerd zijn aan 'de molenwereld' bestaat de mogelijkheid in de Gildebrief te adverteren. Informatie is verkrijgbaar bij de penningmeester.

Bestuur van Het GVM

Voorzitter
Erik Kopp
voorzitter@vrijwilligemolenaars.nl

Secretaris
Tom Kreuning
Molenkade 8, 1829 HZ Oudorp (NH) 06 - 4308 5173
secretaris@vrijwilligemolenaars.nl

Penningmeester
Karel Ouendag
penningmeester@vrijwilligemolenaars.nl

Afdelingscoördinator
Ingrid Friesema
afdelingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

Opleidingscoördinator
vacature
opleidingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

Algemene zaken
vacature

Ledenadministratie
Frans Tullemans
ledenadministratie@vrijwilligemolenaars.nl

Vertrouwenpersoon
Ada Meurs
Telemannstraat 60, 8031 KL Zwolle 06 - 1676 6741
Hub van Erve
Hoevense Kanaaldijk 9, 5018 EA Tilburg 013 - 536 2100

Verzekering en boekhouding
Jan Wieffer
boekhouding@vrijwilligemolenaars.nl

Communicatiecoördinator
(Website en social media)
Jochem van Engelenhoven
communicatie@vrijwilligemolenaars.nl

Examencoördinator
Wilma Dondergoor
examencoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

Coördinator Arbo & Veiligheid
Vacature

Bliksemafleidercontrole
Leo Tiggelman
bliksemafleidercontrole@vrijwilligemolenaars.nl

Gildeverzendingen
Hub van Erve
verzendingen@vrijwilligemolenaars.nl

Steunpunt molenbiotoop
Mark Ravesloot (De Hollandsche Molen)
Zeeburgerdijk 139, 1095 AA Amsterdam 020 - 623 8703
DHM@molens.nl

Rekeningnummers
IBAN NL40 TRIO 0198 54 28 95 (algemeen)
IBAN NL26 TRIO 0198 55 85 70 (Gildeverzendingen)
BIC TRIONL2U

Kon. Bibliotheek: ISSN 1381-9151

In dit nummer:

juni 2016

Verslag ledenvergadering 2016	4
Verslag veiligheidsdag	8
Billen in Spetzerfehn	9
Zo'n molen is een beest van een machine	10
Enthousiaste korenmolenaars in gesprek met elkaar	12
In memoriam Piet Meulendijks	14
Lintje voor Dirk Mior	15
Vangkrachten	16
Zeilen voorhangen met een hulplijn	20
Snuifmolenaar zoekt opvolger	22
Werken met zeilen	24
Ongeval molen De Hoop (Den Oever)	28
Word Molenaar!	31

Redactie Gildebrief

Hoofdredactie: Bas de Deugd
Redactieadres: Dirk Karsstraat 42, 4143 AX Leerdam
Tel. 0345-630112,
hoofdredactiegvm@gmail.com
Eindredactie: Mark Dwarswaard i.s.m.
Caroline Schaeffer
Tekstredactie: Barend Zinkweg

Deze Gildebrief is mede tot stand gekomen dankzij medewerking van onze regiocorrespondenten:
Zuid: Jo Meessen
Zuid-Holland: Jaap ten Broek

Voor de regio's Noord, Oost, Noordwest en Zeeland zijn wij nog op zoek naar regiocorrespondenten. U kunt zich hiervoor aanmelden bij de hoofdredacteur.

Vormgeving

Studio De Bunschoter

Druk

Drukkerij de Bunschoter, www.debunschoter.nl

Kopij en mededelingen

De redactie neemt graag kopij en suggesties voor artikelen in ontvangst en beoordeelt deze op plaatsbaarheid in haar geheel, gedeeltelijk of in gewijzigde vorm, zulks in overleg met de auteur.

Kopij voor het **septembernummer** van 2016 moet in het bezit zijn van de redactie **voor 1 augustus 2016**. Voor een latere aanlevering dient men te overleggen met de redactie. Teksten (al dan niet met foto's) kunnen worden aangeleverd per email. Bij voorkeur in Word op emailadres redactie@vrijwilligemolenaars.nl.

Neem voor het meezenden van foto's even contact op met de eindredacteur.

De molenaar doet ertoe!

'De molenaar doet ertoe!' is de gedachte achter ons beleidsplan Malen op de wind van morgen. 'De molenaar doet ertoe!' is de drijfveer achter onze aanmelding bij het immaterieel erfgoed.

Met deze slogan is een paar jaar geleden de invulling van de inhoud van de Gildebrief veranderd. De omslag wordt gevuld met een foto van een molenaar. Verhalen van en over de molenaar moeten de inhoud van de Gildebrief vormgeven. Elke editie weer is het een opgave om dit voor elkaar te krijgen. Zoveel werk dat Tom Kreuning het stokje van hoofdredacteur aan mij heeft overgedragen. Met veel plezier ga ik zorgen voor een interessante inhoud van de Gildebrief. Dit gaat mij niet alleen lukken. Hierbij heb ik jouw hulp nodig. Verhalen van en over molenaars zijn welkom op, hoofdredactiegv@gmail.com

Met belangstelling zie ik jouw verhaal tegemoet. Vanaf dit papier wil ik je wijzen op een paar leuke digitale verhalen. Zoek op youtube naar; SIMAV.de molenaar en zijn molen. Je kan dus ook, net als ik nu, via dit blad de aandacht vragen voor jouw molen of jouw molenstichting.

*Veel leesplezier.
Bas de Deugd*

KAM, mei 2016

In april is de 2000ste windmolenaar geslaagd. De gelukkige is Jolanda Nankman. Op 20 april jl. legde zij op de Kortrijkse Molen te Breukelen het examen voor vrijwillig windmolenaar met goed gevolg af. Op 11 mei is dat feestelijk gevierd op de molen De Adriaan te Haarlem en heb ik samen met de voorzitter van vereniging De Hollandsche Molen de heer Nico Papineau Salm, haar kunnen feliciteren en het getuigschrift uitgereikt. Het past op deze plaats om haar nogmaals en alle andere molenaars die dit voorjaar geslaagd zijn, te feliciteren. Het Gilde is blij met jullie en wenst jullie veel plezier in het uitoefenen van het ambacht. In het verlengde hiervan wil ik stil staan bij iedereen die zich met passie inzet om mensen op te leiden tot molenaar en te begeleiden naar het examen. Instructeurs, stagemolenaars e.a., maar ook de mensen die bezig zijn om de lesstof te verbeteren, allen bedankt! Zonder uw inzet leiden we niet op, komen er geen nieuwe molenaars en zijn we niet in staat het ambacht voor de toekomst zeker te stellen. En dat is toch de belangrijkste taak van het Gilde.

Felicities gaan natuurlijk ook uit naar het Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde met haar 40-jarig bestaan. Op maandag 25 april jl. heeft dit beroepsgilde dat feestelijk gevierd. Op naar de 50! Felicitaties gaan ook uit naar de molenaars die een koninklijke onderscheiding hebben gekregen. En als laatste de felicitaties

voor Leo Endedijk, directeur van de Hollandse Molen, die afgelopen molendag Ridder in de orde van Oranje Nassau is geworden.

Op 2 april jl. hield het Gilde haar jaarlijkse Algemene Ledenvergadering. Voor een vereniging van onze omvang (circa 2300 leden) een verplicht nummer. Het bestuur legt dan verantwoording af over het gevoerde (financiële) beleid en vraagt de goedkeuring voor de financiële begroting van het volgende jaar. Het opkomstpercentage van 2% van alle leden geeft aan dat er geen brede belangstelling is voor zo'n "alleen-staande" ALV. Ik beken u dat ik er een ongemakkelijk gevoel bij heb. Gelukkig worden de verschillende contactavonden van de afdelingen wel door veel meer leden bezocht. Dergelijke bijeenkomsten dienen ook

voor het uitwisselen van informatie en zijn goed voor de onderlinge binding tussen de leden.

In de vorige Gildebrief meldde ik dat er voor twee belangrijke functies vacatures zijn. Deze betreffen de opleidingscoördinator en de veiligheidscoördinator. De zoektocht heeft nog geen succes gehad. We verdelen met ons vieren binnen het bestuur daarom het werk zo goed mogelijk en stellen prioriteiten in wat er moet gebeuren. Ten slotte is de redactie van de Gildebrief blij met de gevonden aanvulling. Bas de Deugd versterkt als redactielid met ingang van april het redactieteam. Het bestuur wenst hem daarbij succes en veel plezier.

Erik Kopp, vz

Verslag ledenvergadering 2016

Gehouden op zaterdag 2 april 2016 in Houtzaagmolen De Ster te Utrecht in de wijk Lombok Molenpark 5, 3531 ET Utrecht

Voorzitter Erik Kopp heet alle vijftig aanwezigen hartelijk welkom in Houtzaagmolen De Ster. De molen stamt uit 1722. Van de oorspronkelijke molen was sinds 1911 alleen de zagerij nog over. De molen is tussen 1996 en 1998 herbouwd en heeft het enige compleet bewaard gebleven houtzaagmolenerf van Nederland.

Een speciaal welkom aan de vertegenwoordigers van De Hollandsche Molen (DHM), Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE), Gild Fryske Mounders (GFM), Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde (AKG) en gastspreker Albert van der Zeijden van het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN). Daarna is er staand een moment van stilte uit respect voor de leden die ons in het afgelopen jaar zijn overleden. Afmeldingen zijn ontvangen van Erik Kateman, Pieter Hazelager, Ton Maas, Hub van Erve, Joyce Beneker, Reinier den Uijl en Ada Meurs.

Het verslag van de bijzondere Algemene Leden Vergadering van 7 november 2015 wordt met één wijziging vastgesteld met dank aan de secretaris. Bart Slooten merkt op dat Kammeraat met tweemaal de letter m wordt gespeld.

Erik Kopp deelt mee dat het goed gaat met de vereniging. In 2015 zijn er ruim 80 nieuwe molenaars bijgekomen. Het Gilde is nog steeds groeiende en financieel een gezonde organisatie. In 2017 wordt het 45 jarig bestaan gevierd, waarschijnlijk in het Openluchtmuseum te Arnhem. Het nominatiedossier voor de voordracht van het ambacht van molenaar voor UNESCO is geaccordeerd door de ministerraad en opgestuurd naar Parijs alwaar UNESCO zetelt. Of UNESCO het ambacht

accepteert zal in 2017 bekend worden gemaakt. Aan het dossier is hard gewerkt door afgevaardigden van DHM, AKG, GFM en GVM in samenwerking met Albert van der Zeijden van KIEN.

Erik Kopp deelt verder enige van zijn observaties. Hij stelt vast dat het Gilde de deur heeft open gezet. Geslaagde leden van Gild Fryske Mounders kunnen nu lid worden bij het Gilde als geslaagd lid. Met de Rijnlandse Molenstichting is een overeenkomst gesloten. Geslaagde leden van de RMs kunnen met een op maat aangepast opleidingstraject toelatingsexamen doen bij het Gilde om daarna op te gaan voor het landelijk examen. Er is goed contact met andere (molen)organisaties. We reageren sneller op incidenten, ongevallen etc. We dragen onze identiteit uit. Het logo staat op fleecedevos, bodywarmers, sjaals etc. We zoeken de samenwerking op. Tweemaal per jaar is er structureel overleg met De Hollandsche Molen. Het liefst ziet Erik Kopp jaarlijks een overleg met de vier partijen: DHM, GFM, AKG en GVM. Met de RCE is er structureel eenmaal per jaar overleg.

Verder van belang is een juiste en enthousiaste welkomstbrief voor nieuwe leden en in aansluiting daarop een "intake" gesprek. Wat mag je als leerling-molenaar verwachten en wat gaat het betekenen als je eenmaal vrijwillig molenaar bent. De herziening lesstof is opgepakt want opleiden is onze kerntaak. Het materiaal moet op en top in orde zijn. Een nieuw modelcontract, welke samen met 'De Hollandsche Molen' ontwikkeld is, is op een haar na gevild. Er ligt straks een goed modelcontract tussen moleneigenaar en molenaar.

De samenstelling van het bestuur is een punt van zorg. Drewe Schouten heeft zich om persoonlijke redenen teruggetrokken en het bestuur bestaat nu uit vier personen. Hierdoor blijven er soms dingen liggen. Er wordt gezocht naar een opleidingscoördinator en een veiligheidscoördinator.

Vanaf begin januari bezoekt het bestuur alle afdelingsbesturen. In het najaar wordt hierover teruggekoppeld.

Het bestuur hecht eraan dat de 'persoonlijke beschermingsmiddelen' over het land worden uitgerold. Veiligheid is in ons gezamenlijk belang dat het goed geregeld is. Iedereen heeft hierin een eigen verantwoordelijkheid: (molen)organisaties, moleneigenaren, molenaars en bezoekers. De output van de werkgroep veiligheid, opgericht in 2011 door DHM, GVM, GFM en AKG moet beter. Daar wordt aan gewerkt. De veiligheidscoaches zouden een prominentere rol kunnen spelen binnen ons veiligheidsbeleid. Het bestuur ontwikkelt een calamiteiten actieplan, een soort checklist, te hanteren bij ongevallen en incidenten. Dit wordt eerst intern afgestemd en later met de andere organisaties. Een veel gehoorde klacht is dat de terugkoppeling van incidenten onvoldoende en traag is. In 2015 is echter wel een aantal keren teruggekoppeld maar het kan altijd beter. De molenaar van het ongeval met de molen in 's Gravezande in februari 2014 wordt persoonlijk aansprakelijk gesteld door de eigenaar. De molenaar van Hoonhorst weet zelf wat er mis is gegaan en dat vertelt hij ook. De molenaar van Zuid-Beijerland gaat zijn verhaal vertellen aan de leden van de afdeling Zuid-Holland. Het incident bij de molen in Den Oever wordt in Gildebrief nummer 2 van dit jaar teruggekoppeld.

Met andere woorden melden van en terugkoppelen over incidenten en ongevallen treedt steeds meer uit de anonimiteit.

Het jaarverslag van 2015 wordt door secretaris Tom Kreuning behandeld. Bart Slooten heeft een vraag naar aanleiding van het jaarverslag. Hij is bang voor wildgroei omdat verschillende organisaties een opleiding tot molenaar organiseren, hierbij doelende op de Rijnlandse en ook de Friese opleiding. Na uitleg dat voor kandidaten van de RMs, als ze lid worden van het Gilde, maatwerk wordt gehanteerd en dat ze landelijk examen moeten doen is hij gerustgesteld. Verder is er zorg over onvolkomenheden die bij de bliksemafleidercontroles worden gevonden. De professionele bedrijven laten steken vallen. De controleurs van het Gilde zijn meer gespecialiseerd in het doormeten van molen specifieke zaken. Gerard Troost van de Rijksdienst prijst het systeem van het Gilde en pleit voor uitbreiding van het aantal controleurs.

Het financieel verslag 2015 wordt door penningmeester Karel Ouendag behandeld. Hij bedankt Jan Wieffer die de boekhouding en de verzeke-

ringen van de vereniging voortreffelijk verzorgt. Alle afdelingen worden bedankt die op tijd hun jaarverslag hebben ingediend. Dat zijn Noord-Holland, Zeeland, Zuid-Holland, Friesland, Drenthe en Gelderland. De hoofdlijnen van 2015: er zijn een beetje meer inkomsten en er zijn een beetje meer uitgaven. Per saldo is er 12-13 duizend euro overgehouden. Het voorstel is om dat aan de algemene reserve toe te voegen. Er zijn meer leden en we geven meer geld uit aan opleidingen. De laatste twee jaar is 37% meer in de opleiding geïnvesteerd. De kascommissie heeft de boeken gecontroleerd. Harke Slagter stelt namens de kascommissie voor het bestuur decharge te verlenen wat met applaus wordt begroet. Nico van den Broek wordt het nieuwe lid van de kascommissie en volgt Gerard Barendse op. Daarnaast zit ook Ton Maas in de kascommissie.

De Begroting 2016 is in lijn met voorgaande jaren. Er worden 150 nieuwe molenaars in opleiding verwacht. Daarvan slagen er circa 80. Het molenaarsbestand jongt langzaam aan en het Gilde heeft nu 1366 molenaars. De contributie en de premies blijven gelijk. Er wordt doorgegaan met het sponsoren van verdiegingsprojecten, zoals de weercursus. De verwachting is dat er volgend jaar weer wat overblijft. Vaste vragensteller Harm Jansen vraagt waar het geld van de post molengidsen aan besteed is. Dat heeft met het inhuren van mensen van het Groninger molenhuis en reiskosten te maken. Er staat ook nog een post van 4000 euro bij de uitgaven en dat is aan de vlaggen en kleding uitgegeven.

Patrick van Kessel geeft de stand van zaken "verbeteren lesstof". Samen met Kees Kammeraat coördineert hij dit project. Het doel is de fouten er uit halen en niet een compleet nieuw boek schrijven. Het is een handboek. Het hoofdstuk over het weer wordt wel vervangen. Dat is uitbesteed aan meteoroloog David Henneveld. Iedereen die heeft bijgedragen aan deze megaklus wordt hartelijk bedankt.

De stand van zaken "malen op de wind van morgen": 2012 toekomst revisie wordt geactualiseerd. Erik Kopp gaat in op de hoofdzaken. De kerntaak van het Gilde is het opleiden van molenaars omdat we willen dat de molens draaien en malen. We doen dit met een intrinsieke motivatie, we willen het ambacht beschermen en doorgeven aan de volgende generatie. De verwachting is dat er in 2020 voldoende molenaars zijn. Die zijn dan wel op leeftijd en hebben wat minder ervaring, maar het zijn er voldoende. Moeten we opgaan in een molenkoepel met een betaald verenigingsbureau? Nee, het Gilde is een organisatie voor, door en over vrijwilligers, dat kost ons niks. De financiën voor het molenbehoud blijven een groot zorgpunt, dat staat ook te lezen in het

55 aanwezigen in de zaal

Voorzitter Erik Kopp

Albert van der Zeijden

rapport Molentoeekomst. Het Gilde ziet geen rol voor de molenaar om fondsen te gaan werven. Onze kerntaak is opleiden en daar hebben we onze handen vol aan.

In de rondvraag suggereert Tinus Verwijmeren dat het Gilde geen duidelijk gedefinieerd archief heeft over de afgelopen 45 jaar. Het bestuur geeft aan dat het archief van ongeveer 2 kubieke meter, op orde is en is opgeslagen in een box nabij Alkmaar. De secretaris beheert het archief en de andere bestuursleden hebben ook een sleutel. Bart Slooten doet de suggestie het archief bij een archiefdienst onder te brengen. Ook vindt hij dat we niet zelf moeten gaan weggooien: archiveren is de kunst van het weggooien. Er wordt echter niets weggegooid en op dit moment hoeft er niet iets acuuts gedaan te worden.

Nico Papineau Salm mist het onderwerp communicatie. Erik Kopp geeft aan dat het Gilde doorgaat op de ingeslagen weg. Het Gilde doet de deur open. De Gildebrief, website, Facebook en een maandelijks bericht van het bestuur geven actuele informatie. Molenaars vertellen op lokaal niveau, in hun gemeenschap, in de lokale krant het verhaal. Dat gebeurt al op heel veel plaatsen. De naamsbekendheid mag en moet beter. De erkenning door UNESCO kan ons daarbij helpen. Harm Jansen vertelt dat er 1378 geslaagde molenaars zijn. Hoeveel zijn er passief en actief? Zijn voorstel is om actief of passief in het ledenbestand op te

nemen en op welke molen er gedraaid wordt. Patrick van Kessel vraagt of er iets gedaan wordt voor de jeugdleden. Er zijn 24 jeugdleden en daar wordt landelijk niets voor georganiseerd. Het bestuur gaat daar over nadenken.

Na het huishoudelijke deel volgt de lezing over UNESCO door Albert van der Zeijden. Albert is wetenschappelijk beleidsmedewerker bij het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland en is in die hoedanigheid namens Nederland ook betrokken bij de vergaderingen van UNESCO met name in Parijs. Hij heeft de totstandkoming van het nominatiedossier begeleid en weet boeiend te vertellen hoe het er aan toe gaat binnen zo'n grote internationale organisatie.

Vervolgens houdt molenaar Piet van Os van De Ster een verhaal over de geschiedenis en over de herbouw van deze houtzaagmolen. Na de lunch zijn de certificaten uitgereikt aan de geslaagden van de kopcur-sus Korenmolenaar. Dit is een initiatief van het Ambachtelijk Korenmo-lenaarsgilde in samenwerking met het Gilde. Tenslotte konden de leden de molen te bezoeken.

Tom Kreuning, secretaris

Foto's: Roelof Kooiker

De geslaagden van de AKG-cursus met rechts Hans Titulaer

Pensioen voor molenaar Cor Boonstra

Per 1 juli stopt Cor Boonstra als vrijwillig molenaar op de korenmolen in Benthuisen. Hij wordt in juni 85 jaar en merkt bij zichzelf dat zijn conditie voor het veilige en vele werken daar afneemt.

In april 1985 was hij de eerste die slaagde voor het examen voor Vrijwillig Molenaar en op Nationale Molendag 1985 kon hij daardoor voor het eerst met de molen gaan draaien. Intussen waren nóg tien Benthuisers met de opleiding bezig. Van die eerste ploeg is Cor ook de laatste van het 'eerste uur' die nu nog actief op de molen meedraait. Dat betekent dus voor hem 31 dienstjaren.

In de eerste jaren was het werken op de molen een rustige aangelegenheid: het ging om het draaien met en van De Haas. Er werd ook wel wat tarwe gemalen, maar de molenaars konden de verkoop van dat meel gemakkelijk er bij doen. Dat veranderde in 2006 toen Stichting Korenmolen de Haas besloot dat de winkelfunctie uitgebreid moest worden door het uitbreiden van het assortiment en de deskundigheid over het bakken van brood en andere bakproducten. Dat kon toen niet langer de taak van de molenaars blijven en er werd door de Stichting een aparte ploeg voor de winkel gevormd. De winkel ging wonderbaarlijk goed lopen waardoor de vraag naar meel van de molen ieder jaar geweldig toenam.

In 2015 werd er 16 000 kg tarwe op de molen gemalen. Ook een verzwarende van het werk van de molenaars! Op de molen wordt intussen op twee dagen per week gewerkt. De winkel heeft twee verkoopdagen en één voorbereidingsdag. Er wordt uitsluitend met vrijwilligers gewerkt. Benthuisen mag trots zijn op dit zo goed draaiende bedrijf dat van 1932 tot 1985 in Benthuisen heeft ontbroken. Vanaf 1 juli dus wel even met één vrijwillig molenaar minder. Daar wordt aan gewerkt!

Molen De Haas, Benthuisen, mei 2016

Koning
Molenzellen

- Nieuwe zeilen
- Reparaties
- Touwwerk
- Smeermiddelen
- En meer .....

Sipke Koning
06-44003400

www.koning-molenzellen.nl

**Zeilmakerij
van Neerven bv**

**MOLENZEILEN IN
WK77 BRUIN OF WIT,
MARLON BOLUS ROOD**

**Driek van Erpstraat 1
5341 AK OSS
Tel. 0412-624028
Fax. 0412-627973**

info@zeilmakerijvanneerven.nl

**DEGELIJKHEID EN
GEGARANDEERD DE
BESTE KWALITEIT !!**

Verslag Veiligheidsdag

(Karel Ouendag)

Het thema van de vierde Veiligheidsdag op 21 mei 2016 was **Aansprakelijkheid voor Veiligheid. Veiligheid is een gezamenlijk belang, waarbij ieder zijn eigen verantwoordelijkheden heeft.**

Het is goed om te weten dat een basisprincipe van het Nederlandse aansprakelijkheidsrecht is, dat ieder zijn eigen schade draagt. Bij een ongeval kan sprake zijn van een ongelukkige samenloop van omstandigheden. Er is niet altijd een "schuldige". Allen in de Wegenverkeerswet is dit anders geregeld.

Of je aansprakelijk bent hangt ervan af of er door je handelen of nalaten schade is ontstaan, of er een oorzakelijk verband is tussen de schade en je handeling en of je handeling verwijtbaar was. Dat wordt van geval tot geval bekeken aan de hand van vier punten:

- De waarschijnlijkheid dat mensen zich onvoorzichtig gedragen,
- De kans dat daardoor ongelukken ontstaan,
- De ernst van die ongelukken,
- De bezwaarlijkheid van maatregelen om ongelukken te voorkomen.

De wetgever schrijft niet precies voor welke maatregelen je moet nemen. Er wordt alleen een doel geformuleerd; algemeen gebruikelijke maatregelen treffen en geen verwijtbare schade toebrengen.

De invulling mag je zelf doen. Met die grote bevoegdheid komt ook een grote verantwoordelijkheid.

Met het Gezond Verstand van Molenaars kom je een heel eind.

Aan veiligheid op de molen moet iedereen z'n steentje bijdragen :

Bezoekers moeten zich houden aan de bezoekersregels en ook vooral op hun kinderen letten. Een molen is geen kinderspeelplaats en een molen kan ook niet "kleuterproof" zijn.

Moleneigenaren moeten maatregelen nemen om de gevaren van de molen beheersbaar te houden. Denk daarbij aan de eerder genoemde bezoekersregels, aan de afscherming van het gevlucht, van de stelling en van draaiende delen. De eigenaar van de molen heeft een grote verantwoordelijkheid voor de veiligheid van de gebruikers en bezoekers op de molen.

Molenaars moeten vanzelfsprekend

hun taak naar behoren uitvoeren, zich aan de veiligheidsregels houden en er op toezien dat bezoekers zich aan de bezoekersregels houden. Molenaars, en zeker instructeurs, hebben ook een zorgplicht voor leerling-molenaars : die mogen niet in gevaar komen en als ze op hoogte werken is valbeveiliging verplicht.

Op al deze gebieden zijn er wel aandachtspuntjes :

- Lang niet overal zijn bordjes met bezoekersregels aanwezig,
- Lang niet overal is de afscherming van het gevlucht voorzien van een verbodsbord,
- Veelal ontbreekt een waarschuwing voor gevaar op de stelling,
- Er lopen nog al eens bezoekers rond zonder toezicht,
- Onderhoud aan draaiende machines komt ook nog voor,
- Werken op hoogte zonder valbeveiliging ook.
- Draaien als het weer het eigenlijk niet toelaat is niet zo handig.

Ondanks alle goede voorzorgen kunnen er natuurlijk toch ongewenste situaties optreden. Uit de 14 incidentenmelding in 2015 en uit andere, niet gemelde, incidenten zijn de volgende opmerkingen afgeleid

- Bij storm kun je misschien beter niet malen. Verzekeraars hanteren 14 m/s als grens (7 Bft)
- "Ja maar, het was toch echt nodig en de wind viel wel mee ....." Dat kost dus wickenkruizen.
- Als je in het gevlucht klimt moet dat vast staan met het vangtouw op de klamp,
- Een besneeuwd gevlucht kan teruglopen,
- Een steenspil niet ophangen aan een touw,
- Moer op steenkraan borgen (wellicht andere moeren ook ?)
- Drie keer houtrot als bron van ongevallen (steenkraan, munnik, vangstok), dus controleren,
- Windborden moeten vast zitten (maar het gaat elk jaar wel een keer mis),
- Zeilen wisselen alleen bij weinig wind,
- Een zeil houdt er niet van om om de askop te worden gewikkeld (ook een gouwe ouwe),
- Liever geen roeketting in het gevlucht mee laten liften,
- Laat je niet insluiten tussen draaiend wickenkruis en baliehek

Blijf dus alsjeblieft incidenten melden, want we kunnen er van leren. Heb je vragen, dan kun je terecht bij de Veiligheidscoaches.

Enkele veelgestelde vragen staan ook op de website.

Billen in Spetzerfehn

Bij de bekende Windmühle Steenblock in het Oostfriesse dorp Spetzerfehn ben ik op 29 februari j.l. als hulp gevraagd om daar de maalstenen te billen.

Na een lange reis per fiets bij –2 graden kwam ik bij de molen aan en na hartelijke begroetingen over en weer snel aan het werk, na eerst omgekleed te zijn in oude werkkleding: billen van zowel de looper als de ligger van het Ø 1,80 meter grote koppel maalstenen. Een Nederlandse beroepsmolenaar was er ook bij. Op verzoek van Heyo Steenblock, de zoon van de vorig jaar overleden molenaar Theodor Steenblock (Gildebrief december 2015, pag. 32), heb ik het gevluht „hakscheef” gezet, een oud gebruik om de omgeving erop te attenderen dat er in de molen gebild wordt.

Net een week eerder is er een nieuwe jakobs-ladder van roestvrij staal met een hoogte van 18 meter in de molen geïnstalleerd. Met de afwerking ervan was men nog bezig zoals de elektrische installatie. De oude jakobs ladder uit 1932 was totaal versleten. Ik heb Heyo gevraagd waarom er niemand uit de rijke molenwereld van Ostfriesland (compleet met wiken ongeveer 70 molens) is om hem te helpen, nu hij na het overlijden van zijn vader Theodor handen tekort komt. Veel molens staan in Ostfriesland maar mooi te wezen en

anderen worden af en toe gedraaid. Door de Duitse wet „Mühlenstilllegungsgesetz” uit 1957 zijn er veel molens stilgelegd. Welke idioot heeft daar in de voormalige West-Duitse hoofdstad Bonn nou zoiets bedacht? Veel molens werden als gevolg hiervan onttakeld of gesloopt. Nu zijn er nu veel oude beroepsmolenaars uitgestorven waarbij hun kostbare vak kennis in het graf is meegenomen. Onder andere Müller Schoof van Greetsiel en Müller Saathoff van Aurich heb ik nog gekend. Nu allemaal voorbij. Het opleiden van Duitse vrijwillige molenaars juich ik toe; bij ons is het idee al in 1967 ontstaan, niets dan chapeau! Maar daar is men in feite te laat mee begonnen, dat haast niemand het billen kan leren. Dat vind ik een gevaarlijke ontwikkeling voor de toekomst. In de molenrijke streek Minden-Lübbecke is het wel wat beter geregeld en daar kan men zelfs molenmeel kopen. Een koppel maalstenen is tenslotte het „hart” van een korenmolen.

Bij wijze van spreken zou ik in een grote zaal, waar alle (vrijwillige) molenaars van Duitsland zich hebben verzameld, door middel van handopsteking willen vragen wie nog wel kan billen! Heyo heeft wel duidelijk gemaakt dat hij alleen voor mij en die genoemde collega een uitzondering heeft gemaakt om daar te billen en niemand anders. Best emotioneel, billen op dezelfde molensteen waar ik vroeger zelf van Theodor Steenblock heb geleerd. Op een zelfkruisende molen met een windroos moet men heel goed letten dat het gaande werk altijd in beweging is, zij het wel heel langzaam. Bijvoorbeeld nooit voorwerpen op het spoorwiel leggen.

De maalstenen dateren uit 1932, maar de fabrikant is nog onbekend. Die bevinden, ongebruikelijk voor een vrij grote stellingmolen, zich op de eerste zolder. De looper heeft een drietaksrijn met vast werk. Een goede tip:

De molen met het gevluht in hakscheef

ga nóóit op de looper staan als hij ook maar iets gelicht is. Dan raken de takken van de rij in de steen ontworcht, in tegenstelling tot bijvoorbeeld een balanceerrijn. Nadat de looper klaar was, werd deze door de steenkraan tegen de wand opzij gezet, waarna de ligger aan de beurt kwam. Bij elkaar hebben wij wel twee emmers volgebild met steengruis. Heyo heeft een zeer druk beklant veevoederbedrijf – met vier knechten en drie vrachtwagens – dat zijn mobieltje tijdens het billen vaak afging en hij even weggeroepen werd. Tijdens overnachtingen in het Müllershaus kon ik mijn slaap door het continue geklop van het billen door mijn hoofd moeilijk vatten. Na twee dagen werd het koppel maalstenen met een „rij” gecontroleerd en schoongemaakt, waarna de 11 meter lange steenspil met schijfloop naar beneden werd gezakt. Door het enorme gewicht rust de onderlaging van de bolspil dan ook op een betonnen blok op de begane grond. De kuip met toebehoren, enzovoorts in elkaar gezet. Ik weet alles nog precies hoe het ging. Van dit prachtige werk zijn er tientallen foto's en enkele filmpjes gemaakt.

Martin van Doornik

De beide stenen klaar na het billen

“Zo’n molen is een beest van een machine”

Molenaar Paul Rijkers buigt zich iets voorover en legt zijn hand plat op de steen. “Hier zie je dat het entree-gedeelte erg diep ligt”, zegt hij, terwijl zijn hand door de groef gaat. Hij plaatst een waterpas dwars over de maalsteen van zo’n anderhalve meter doorsnee. “Kijk maar, er zou eigenlijk een flinke laag vanaf moeten.” Werk aan de winkel voor Rijkers en zijn collega-molenaars van korenmolen De Leeuw. Het ‘billen’ ofwel scherpen van de maalsteen is een intensief klusje, weet hij uit ervaring. “Dit kost wel een dag of drie, zittend op de knietjes.”

Niet dat Rijkers zo’n werkje een straf vindt. Als hij spreekt over de molenaarswerkzaamheden verschijnt er regelmatig een kleine twinkeling in zijn ogen. Molens fascineren hem mateloos en de ruim 150 jaar oude korenmolen in het centrum van Aalsmeer is de afgelopen tien jaar een stukje van hemzelf geworden. Hij coördineert er een team van zes molenaars. Samen met de andere vrijwilligers zorgen zij ervoor, dat de molen zijn

oorspronkelijke functie nog steeds met verve vervult. Als het even kan, gaan de wieden los en wordt er gemalen, écht gemalen. Een prachtig gezicht en het voorziet nog in een behoefte ook, weet Rijkers: “Onze molenwinkel loopt als een speer. Als er een paar keer geen wind staat en we niet kunnen malen, hebben we zelfs een probleem. Dan komen we meel tekort. Dat geeft wel aan hoeveel vraag er is.”

De Amsterdammer kent het klappen van de zweep. Voordat hij in Aalsmeer terecht kwam, zette hij zich jarenlang in voor houtzaagmolens De Otter in Amsterdam-West. Nog steeds is hij ook daar actief, maar de tijden zijn veranderd. “Die molen, nota bene een rijksmonument, is door de jaren heen compleet ingebouwd. Tegenwoordig staat hij midden tussen de flats.” Waarschuwingen van Rijkers en andere specialisten, dat de nieuwbouw ten

koste zou gaan van de molenfunctie, vonden geen gehoor. De flats kwamen en de wind verdween voorgoed. "En als een windmolen geen wind heeft, doet 'ie niks meer", aldus de nuchtere molenaar.

Technisch inzicht

In Aalsmeer zijn ze blij, dat Rijkers de sindsdien beschikbaar gekomen tijd aan De Leeuw wil spenderen. De korenmolen werd in de jaren negentig grondig gerestaureerd. Veel originele onderdelen werden toen noodgedwongen vervangen. Toch is de molen nog altijd een baken in het dorp en een levend stuk vaderlandse geschiedenis. Om het gevaarte letterlijk draaiend te houden, is vooral technische kennis vereist, zegt Rijkers. "De werking van een molen is een mechanisch proces. Als molenaar is een beetje technisch inzicht daarom wel handig. Je moet kunnen inschatten welke enorme krachten er bij komen kijken." Zelf heeft hij een technische achtergrond: Rijkers werkt in de industriële automatisering. "Ik zeg wel eens dat ik de oudste vorm van automatisering combineer met de meest moderne. Want zo moet je het

zien: molens waren in vroeger tijden eigenlijk een vorm van automatisering."

Bezoekers van De Leeuw kunnen dat met eigen ogen aanschouwen. De steile klim naar boven brengt hen terug in een andere tijd. "De meeste mensen vinden het prachtig en vaak is men verbaasd, dat hier nog echt wordt gemalen. Voor kinderen is het helemaal een ervaring. Zo'n molen met alles wat eraan beweegt, is behoorlijk imponerend en spannend. Het is dan ook een beest van een machine", zegt Rijkers. Bezoekers van De Leeuw komen uit de wijde omgeving. Ook buitenlandse toeristen weten het monument te vinden, als het niet voor een bezoek is dan op z'n minst voor een foto op het voorgelegen Molenplein. Rijkers zou de molen graag vaker openstellen dan twee middagen in de week, zoals nu het geval is. Om dat te realiseren zijn echter eerst meer vrijwilligers nodig.

Leven van de wind

Wat hem blijft bezighouden is de zogenaamde molenbiotoop, de windstroom die nodig is om te blijven draaien. Ook rond De Leeuw

is de afgelopen jaren gebouwd. "Daardoor is het moeilijker geworden. Het gaat nog net, maar er mag nu echt geen baksteen meer bij, anders is het op." Door verbetering van de wieken hoopt Rijkers het aantal maaluren te optimaliseren. Daarnaast wordt onderzocht of in de toekomst wellicht ook elektrisch malen mogelijk is. Een nuttige optie, vindt de molenaar, maar niet iets wat de oorspronkelijke functie kan vervangen. "Als het even kan, malen we op de wind. Dat moet gewoon altijd mogelijk blijven."

Korenmolen De Leeuw is geopend op dinsdag van 13.00 tot 16.30 uur en zaterdag van 13.00 tot 16.00 uur. Voor groepen ook op afspraak. Adres: Zijdsstraat 28 in Aalsmeer-Centrum. Meer informatie op de website: www.molendeleeuw.nl.

Constantijn Hoffscholte (tekst en foto)

**Had u hier
uw advertentie
willen hebben?**

**Neem dan
contact op
met de
penningmeester.**

MOLENSTEENMAKERIJ

Voor de beste kunstmaalstenen als ook blauwe basaltlava maalstenen.
Tevens wrijfstenen, kweernen (romeins model) demonstratiestenen (ø 10, 15 of 20 cm) en huishoudmolens.
Zeer snel en vakkundig scherpen van uw molenstenen en maaltechnische adviezen.

Werkplaats:
Rijksweg 146
6586 AB Plasmolen, Nederland
Telefoon: 024 - 696 36 54
Fax: 024 - 696 36 57
GSM 0653667686
E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Enthousiaste korenmolenaars in gesprek met elkaar

Noord-Holland telt volgens de molendatabase 32 korenmolens. Slechts op een handvol daarvan wordt professioneel graan gemalen. Op de overige molens doen vrijwilligers hun best om het oude ambacht van korenmolenaar op kleinere schaal in stand te houden en aan bezoekers te tonen. Daarbij moeten ze vaak zelf het wiel uitvinden. Reden genoeg voor het afdelingsbestuur Noord-Holland om een gelegenheid voor deze molenaars te organiseren om met elkaar ervaringen uit te wisselen.

Alle leden uit de provincie zijn aangeschreven om de belangstelling voor een aantal bijeenkomsten te polsen. Sceptici die vooraf meenden dat er bij vrijwillige korenmolenaars weinig animo voor zo iets zou zijn, bleken het bij het verkeerde eind te hebben. Met 29 molenaars die interesse toonden en 25 leden die actief aan de bijeenkomsten deelnamen werden zelfs de meest optimistische verwachtingen nog overtroffen.

Wij, Fred Prins (Kijkduin, Schoorl) en Barbara Tanner (Adriaan, Haarlem), hebben het op ons genomen om de bijeenkomsten te organiseren. Het werden er vooralsnog drie middagen met elk een specifiek thema. We begonnen met een kennismaking, waar iedereen kon vertellen op welke wijze op de eigen molen graan wordt gemalen. De bedoeling was elkaar te informeren over wat er op de verschillende molens eigenlijk alle-

maal gedaan wordt. Nadrukkelijk was echter ook het doel met elkaar te bespreken welke problemen iedereen tegenkomt en welke oplossingen men daarvoor al heeft gevonden. Het thema van de eerste middag ging over het hart van de korenmolen, het maalkoppel: de werking, de afstelling en mogelijke problemen daarmee. De molenaars van de Ceres hadden voor dit doel een steenkoppel open gelegd. De eerste middag kregen we al direct

de kans om praktijkgericht over de kwaliteit van de molenstenen te discussiëren. Rond dit koppel ontstond een levendig gesprek. Op de daarop volgende tweede middag hebben we meer ingezoomd op specifieke thema's als opslag van graan en meel, verschillen tussen de graansoorten, houdbaarheid en de wettelijk verplichte stickervermelding. De derde middag was vooral gewijd aan de hygiëne en de risico's van verontreiniging en ongedierte. Het interessante van deze reeks bijeenkomsten was ook dat we steeds weer op een andere molen te gast waren en iedereen direct kon kijken hoe daar met graan en meel wordt gewerkt. Met veel dank aan de molenaars van de Ceres (Bovenkarspel), de Zandhaas (Santpoort-Noord) en de Groenvelder (Sint Maarten).

Uitwisselen

Elke bijeenkomst werd het thema van de middag kort geïntroduceerd door Fred. Daarna is vooral veel ruimte geboden voor het onderling uitwisselen van ervaringen van de deelnemers. Om een goed gesprek mogelijk te maken werd de groep telkens opgedeeld in drie tot vier subgroepen. In elke groep was er een groepsleider die het gesprek in banen leidde en ervoor zorgde dat het gesprek zich op het gestelde thema bleef richten. Deze aanpak bleek goed aan te sluiten bij de behoeften van de deelnemers. Wij waren verrast door het grote enthousiasme en de openheid waarmee ook moeilijkheden werden besproken en door de bereidheid om tips en ervaringen met anderen te willen delen. Vaak konden deelnemers

met heel eenvoudige tips verder worden geholpen. Iedereen reageerde na afloop van de bijeenkomsten heel positief. Dit soort informatie-uitwisseling blijkt dus in een behoefte te voorzien. Dat bleek alleen al uit het feit dat vrijwel alle deelnemers van het eerste uur steeds maar weer terugkwamen. Zelfs de molenaars van Texel namen elke keer weer een behoorlijke reis naar verschillende hoeken van de provincie op zich om erbij te kunnen zijn.

Voor ons heel onverwachts bleef het niet alleen bij de drie bijeenkomsten. Al tijdens de eerste bijeenkomst is het initiatief opgeko-

men voor een gezamenlijke map in Dropbox. Daar hebben nu 29 Noord Hollandse gildeleden toegang toe. In deze Dropbox-map -die ondertussen een hele boom van submappen heeft- kan iedereen materiaal plaatsen waarvan hij denkt dat dat voor anderen interessant kan zijn, zoals:

- uitgewerkte hygiëncode van de eigen molen;
- achtergrond informatie die op Internet is gevonden;
- afbeeldingen van eigen verpakkingen;
- foto's van taatspotten, scherpsels, builgaas enz.
- En niet onbelangrijk - er is ook een plek voor vragen en antwoorden aan elkaar.

Al met al waren deze bijeenkomsten zeker een succes. Wij waren onder de indruk hoe serieus er door iedereen met alle aspecten van het malen wordt omgegaan. Ik, Fred Prins, ben AKG-lid en hoor daar nog wel eens een bezorgde opmerking vallen over malende vrijwillig molenaars. Ik denk dat dit soort bijeenkomsten die zorgen enigszins logenstraffen. Maar ik denk ook dat dit soort bijeenkomsten de vrijwillige korenmolenaars kunnen behoeden om onnodig naïef bezig te zijn op de molen. Dus misschien een goed idee voor navolging ook in andere provincies?

Fred Prins en Barbara Tanner

In memoriam Piet Meulendijks

Piet Meulendijks, de mulder van molen "De Volksvriend" in Liessel, die grote, sterke, rustige, maar vooral ook vriendelijke en bescheiden man is op maandag 11 april jongstleden heen gegaan. Piet overleed tamelijk onverwacht in het ziekenhuis van Geldrop, nadat een zwaar griepvirus en een longontsteking hem overwonnen hadden. Piet was een heel speciaal mens en als hij binnenkwam bracht hij warmte, liefde en aandacht. Met het overlijden van Piet verliezen we niet alleen de mulder van onze molen "De Volksvriend" in Liessel, maar ook de nestor onder de Peel-landse molenaars.

Piet's vader, Driek Meulendijks, was uit Liessel afkomstig, waarmee de relatie met Liessel is gelegd. Zelf is Piet in 1933 in Asten geboren. Toen hij na zijn dienstdienst voor het eerst in 1954 ging werken, kwam hij als knecht bij de firma Koudijs in Someren terecht. Dit bedrijf was toen eigenaar van de standerdmolen bij Sluis XI. Piet heeft deze molen nog af en toe laten draaien. De molenaar van Milheeze, Fons Verheyen heeft hem hiervoor ingewijd in de geheimen van het malen met wind en stenen.

Hij begon zijn "tweede carrière" als molenaar in Vlierden en ging daarna achtereenvolgens naar de molens van Roggel en Asten om in oktober 1987 in Heusden zijn examen met goed gevolg af te leggen. In de jaren die volgden reisde hij een hele poos als "hegmulder" tussen Someren, Asten en Milheeze, maar

toen hij op een gegeven moment gevraagd werd als vaste mulder voor de molen van Zeilberg werd de "Marie-Antoinette" zes jaar lang zijn onderdak.

Vanwege het ziek worden van de mulder van Liessel, werd Piet in 1994 gevraagd om daar een oogje in het zeil te houden. Dit betekende zijn eerste kennismaking met de molen in Liessel. Omdat de toenmalige mulder later door zijn ziekte niet meer in staat was de molen nog te onderhouden, werd Piet op 6 oktober 1996 officieel benoemd tot molenaar in Liessel. Piet heeft dus net niet zijn 20 jarige jubileum als molenaar van "De Volksvriend" in Liessel kunnen vieren.

"De Volksvriend" staat vanaf 11 april zes weken in de rouw, hiermee tonen we ons respect en geven we uiting aan ons verdriet. Op zijn verzoek hebben we op vrijdagavond 15 april informeel "houdoe" tegen Piet gezegd. Als laatste hebben we die avond afgesloten met een "pilske".

Zaterdags is de rouwstoet vanuit zijn woonplaats via "De Volksvriend" in Liessel vertrokken naar Helmond. Toen de rouwstoet langs de molen reed, lieten de molenaars van Peelland, naar oud gebruik, de kap met het wickenkruis in de rouwstand, met de stoet meedraaien. Piet is diezelfde namiddag in besloten kring gecremeerd.

Piet was een vakkundig molenaar, die tijdens zijn lange carrière kennis heeft vergaard bij vakmolenaars en via het Gilde. Hij was in staat deze kennis te combineren en op onnavolgbare wijze over te dragen aan de leerling molenaars, maar ook aan de vele vrijwillige molenaars, die al examen hadden afgelegd.

We zullen je missen Piet, als collega-molenaar maar zeker ook als vriend.

Geert van Stekelenburg
Peter van Rongen

De foto boven is van Josje van Stekelenburg, de foto links is van Theo Coelen

Lintje voor Dirk Minor

Op 14 mei, nationale molendag, kreeg Dirk Minor (67) uit Laag-Keppel een Koninklijke Onderscheiding uitgereikt. Dat gebeurde op kasteel Keppel door de burgemeester van Bronckhorst, mevrouw Besselink. Dirk mag zich nu Lid in de orde van Oranje-Nassau noemen!

Met een smoesje werd hij aan het einde van de middag door de baron weggeleid naar het tegenoverliggende kasteel. Pas bij binnenkomst in de ridderzaal van het kasteel kreeg Dirk in de gaten dat er iets speciaals aan de hand was. En wie Dirk een beetje kent, weet dat hij daar eigenlijk niets van moet hebben. Altijd op de achtergrond, voor iedereen klaarstaand, maar vooral niet in de schijnwerpers graag!

Begonnen in 1972 op De Buitenmolen in Zevenaar, waar hij het vak leerde van Willem Strijbosch sr., verhuisde Dirk in 1978 met zijn Ans naar de watermolen in Laag-Keppel. Daar draait hij dus al bijna 38 jaar zowel de watermolen als de spinnekop.

En hoe! De windmolen draait bijna dagelijks; de watermolen vanwege de beperkingen (kanalisering van de Oude IJssel) iets minder vaak. De molens zijn beide in prima staat van onderhoud: daar zorgt Dirk als geen ander voor! Bezoekers aan de de tuin en de molens komen overal wel een jampotje tegen waarin wat gedoneerd kan worden voor bijvoorbeeld verf of andere materialen. Binnen de Stichting Keppelse Molens maakt hij zich daar onophoudelijk sterk voor. Allerlei plannetjes rondom de molens zijn leuk, maar het onderhoud van de molens komt altijd op de eerste plaats!

Molenaars die Dirk wat beter kennen weten: als een onvervalste Willie Wortel heeft Dirk door de jaren heen al veel verbeteringen aangebracht in en om de molens. Altijd is hij aan het piekeren hoe iets in elkaar steekt en hoe het eventueel beter kan. En dan het liefst met gebruikte

materialen: Dirk en zijn vrouw Ans zijn eigenlijk de uitvinders van duurzaamheid. Eigen groenten verbouwen, hergebruiken van materialen. Ze hebben dan ook beiden een hekel aan overbodige luxe, laat staan verkwisting. Ans en Dirk zijn als geen ander met weinig tevreden! Naast het feit dat hijzelf al sinds 1972 vrijwillig molenaar is, heeft Dirk mede gezorgd voor aanwas van nieuwe molenaars in onze provincie. Al tientallen jaren bezoekt Dirk elke derde woensdag van de maand de theorie-avonden in molen De Kroon in Arnhem. Hij kent dus álle Gelderse vrijwilligers-in-opleiding. Ze kunnen tegen de tijd dat ze (proef) examen moeten doen altijd bij hem terecht om nog eens de examstof door te nemen. Op de examendag zelf is hij vaak in zijn Suzuki Alto in de buurt van de examenmolen om met hen na te kunnen praten over het examen.

En dat Dirk en Ans ook nog bij vorst de schaatsbaan achter de molen onderhouden en helpen runnen, zich inzetten voor diverse goede doelen, in de omgeving rommel opruimen, zich inzetten bij feestelijkheden in het dorp, het gras langs de Oude IJssel maaien, de prachtige groente- en bloementuin onderhouden... het maakt Dirk's lintje alleen nog maar welverdiender! En dat dat lintje ook een beetje voor Ans is moge duidelijk zijn...

Henk Venhorst, molenaar van De Buitenmolen in Zevenaar.

Koos van Hal, molenaar van De Hoop in Giesbeek.

Foto: Wim van Hof

Ingezonden

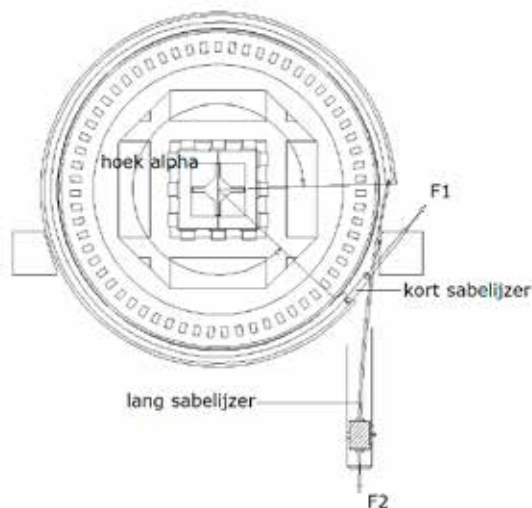
Beste redactie,

Bedankt voor weer een erg leuke Gildebrief! Met name het artikel over de molen op Fuerteventura vond ik de moeite waard. Helaas wordt hij consequent verkeerd aangeduid met "Molino de Antigua" terwijl de meeste foto's en de beschrijving alleen passen bij de molen van Tiscamanita. Deze molen schijnt nog wel eens te draaien en te malen, terwijl de museummolen van Antigua in de luwte staat van een groot kaasmuseum.

Met vriendelijke groeten, Willem van Breenen

Vangkrachten

In de Gildebrief van december 2015 reageert Tom Bakker op een artikel van Jelle Wierda over de vang en de springbeugel uit de Gildebrief van september 2015. Hij vraagt zich af of alles wel klopt wat daar naar voren wordt gebracht en of daar eigenlijk geen correctie op moet volgen. Het grootste deel van dat artikel klopt wel, maar wat over de vang wordt gezegd is inderdaad niet juist. Nu bevindt Jelle Wierda zich hiermee in goed gezelschap, want over de vang doen de meest wonderlijke verhalen de ronde. Waarom is me niet helemaal duidelijk, want zo ingewikkeld is het toch allemaal niet.

Figuur 1

Het bovenwiel met de vang. Tijdens het vangen wordt er door de vangbalk met kracht F_2 aan de vangstukken getrokken. Door de wrijving tussen het wiel en de vang wordt de trekkracht in de vang steeds groter, zodat aan het andere einde met een veel grotere kracht F_1 aan het rechter voeghout wordt getrokken.

Bandrem

In figuur 1 is een bovenwiel van een molen met een Vlaamse vang weergegeven. De vang is eigenlijk een gewone bandrem: deze is aan het ene eind via de korte sabels vastgemaakt aan de beide oogbouten door het voeghout en aan het andere einde met het lange sabelijzer aan de vangbalk. In de Basisopleiding worden de korte sabelijzers ook wel het anker genoemd. Waar die benaming vandaan komt, is me niet helemaal duidelijk: in de oude bouwbestekken worden ze meestal korte sabels genoemd. Ook molenmaker Krook noemt ze in zijn molenboek van 1850 zo. De oogbouten door het voeghout noemt hij ruiters, maar tegenwoordig noemt men die meestal koebouten. De korte sabels vormen in ieder geval de verbinding tussen deze oogbouten en de vang- of maanijzers.

Door de vangbalk neer te laten gaat het lange sabelijzer aan de vang trekken, waardoor de vangstukken om het bovenwiel worden getrokken. Door de wrijving van de vangstukken op het bovenwiel nemen de trekkrachten in deze remband vanaf het sabelijzer naar het andere einde steeds verder toe. De kracht F_1 in het vanganker wordt hierdoor vele malen groter dan de kracht F_2 waarmee het sabelijzer aan de remband trekt. Het is genoeg om te weten, dat de kracht F_1 in het

vanganker wel een factor 20 tot 30 keer zo groot kan worden als de kracht F_2 in het sabelijzer. F_1 is een vaste factor groter dan F_2 en deze factor is alleen afhankelijk van de hoek waarmee de vangstukken het bovenwiel omspannen en van de wrijving tussen de vang en het bovenwiel. Die hoek is gemakkelijk op te meten, wat met de wrijving helaas niet het geval is.

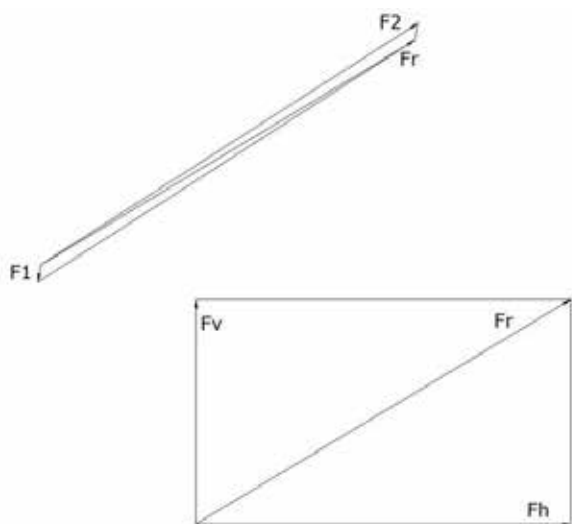
Breedte van de vang

Het lijkt op het eerste gezicht misschien wel wat vreemd, dat de breedte van de vang helemaal geen rol speelt in het krachtenspel. Toch is dat simpel te verklaren. Als we de vangstukken bijvoorbeeld de helft smaller maken, dan wordt de druk tussen de vang en het bovenwiel gewoon tweemaal zo groot en blijven de krachten hetzelfde. Wel is een brede vang verstandig, want die slijt de helft minder. Bovendien kan de warmte die in de vang wordt ontwikkeld over een groter oppervlak worden verdeeld. Daardoor zal het geheel minder heet worden.

Krachten

Afbeelding 1 laat duidelijk zien, dat een Vlaamse vang eigenlijk alleen maar aan twee punten echt vast zit, namelijk aan het voeghout en aan de vangbalk. De vangstukken worden met de korte sabelijzers aan

Figuur 2

F_r stelt de resultante voor van de kracht in het lange sabelijzer (F_1) en de korte sabelijzers (F_2). Deze kracht werkt op het bovenwiel en kunnen we weer ontbinden in een verticale kracht en een horizontale kracht.

het voeghout verbonden en met het lange sabelijzer aan de vangbalk. Bij het vangen werken er maar twee krachten op de vang, namelijk de kracht F_1 en de kracht F_2 . Beide krachten werken op de vang en worden via het bovenwiel en de vulstukken overgebracht op de bovenas. Als gevolg hiervan wil de bovenas zich verplaatsen in de richting van deze krachten. Het gewicht van de bovenas (en alles wat daarmee is verbonden) moet deze verplaatsing tegengaan. Als het gewicht daarvoor niet groot genoeg is, moeten de lagers van de bovenas hier voor zorgen.

Omhoog en opzij

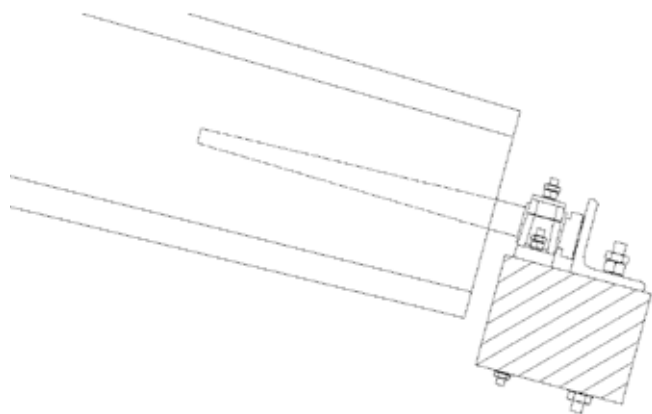
De krachten op het vanganker en het sabelijzer (F_1 en F_2) kunnen we samenstellen tot een resultante F_r (zie afbeelding 2). Als we dat uittekenen dan nemen we de lengte van F_1 en F_2 net zo lang als de grootte van deze krachten. Te zien is dat F_2 en F_r elkaar niet veel ontlopen. Dat komt doordat F_1 in verhouding maar klein is. De richting van F_r zal dan ook niet veel afwijken van de richting van de korte sabelijzers, hooguit iets horizontaler. De resultante kunnen we weer ontbinden in een horizontale kracht (F_h) en een verticale kracht (F_v). Dan is te zien dat het bovenwiel tijdens het vangen niet alleen omhoog wordt gedrukt, maar dat er ook een zijdelingse kracht werkt die het wiel naar de keerstijl wil duwen. De verticale kracht zorgt ervoor, dat de pen tegen

de springbeugel gedrukt kan worden. Of dat werkelijk gaat gebeuren, hangt natuurlijk af van hoe zwaar er gevangen wordt. Als we de vang er helemaal op doen, zijn de getekende krachten het grootst.

De lengte van de bovenas

Bij molens met een korte bovenas zit het zwaartepunt van het geheel dicht bij de halssteen. Er is dan niet veel kracht voor nodig om de pen uit de pensteen te lichten. Als men bij die molens de as op wil krikken, gaat de pen al vaak tegen de springbeugel aan zitten hoe dicht men de krik ook tegen de halssteen aanbrengt. Als dat het geval is, dan ligt het zwaartepunt van de as dus al tussen de krik en de askop. Bij molens met een heel lange en zware as zal de pen niet zo snel bij het vangen tegen de springbeugel lopen.

De verdeling tussen de horizontale en verticale krachten (F_h en F_v) is verder afhankelijk van de richting van de korte sabelijzers. Hoe dieper het bovenwiel tussen de voeghouten hangt, des te verticaler deze ijzers komen te staan en des te groter de verticale kracht (F_v). Als het bovenwiel zo hoog is opgesteld dat de ijzers horizontaal zouden staan, dan wil het wiel alleen opzij, de kant van de keerstijl op. Aan de richting van de korte sabelijzers kan men dus al zien of het bovenwiel met het vangen meer omhoog dan zijdelings zou willen gaan.

Figuur 3

Door de relatief korte as en het zware gevlucht draait de pen van sommige spinnekoppen meer tegen de springbeugel dan in de pensteen. Om die reden werden sommige bovenassen wel voorzien van een onderijzer of insteker aan het peneind, dat verder gewoon in een standaard kussenblok kon draaien. Om de axiale krachten op te vangen werd zo'n insteker verder voorzien van een knol dat men tegen een gewoon hoekijzer liet draaien. Ook sommige muontsen hadden wel zo'n lager.

Spinnekop

Bij spinnekoppen zijn de gevuchten relatief zwaar en de bovenassen vrij kort. De pen zit daar altijd vrij snel tegen de springbeugel. Bij de spinnekop van Hartwerd heeft men daarom een zogenaamde insteker in het peneind van de houten as aangebracht, ongeveer zo als in figuur 3 valt te zien. Deze insteker is te vergelijken met het onderijzer in de staande spil. Buiten de as is de insteker voorzien van een rond gedeelte met een verdikking of knol aan het einde. De knol draait tegen een hoekijzers aan en rondom het ronde gedeelte is een standaard kussenblok aangebracht dat is voorzien van twee bronzen schalen. Hier slijt de bovenste schaal meer dan de onderste schaal.

De Hiemertermolen heeft fokken en tijdens de zware storm van 25 januari 1990 zag ik de as in de windvlagen uit de halssteen omhoog komen. De as wilde natuurlijk ook uit de pensteen omhoog komen, maar werd daar tegengehouden door de springbeugel. Bij diezelfde storm kwam de pen bij houtzaagmolen de Jager te Woudsend ook omhoog uit de pensteen. Die molen was toen net van fokken voorzien, Doordat de springbeugel daar nogal een eind vrij zat van de pen, ging

het peneind daar nogal "kwispelen" waarop de pensteen werd stuk gebeukt. Het is dus altijd verstandig om de ruimte tussen de springbeugel en de pen zo klein mogelijk te maken. De pen kan dan geen aanloop nemen.

Stutvang

Hiermee komt duidelijk het grote nadeel van een Vlaamse vang naar voren. Deze vang zit maar aan één kant vast. Als de vangkracht op de bovenas maar groot genoeg wordt, gaat het geheel om dit punt scharnieren of kantelen. Wat dat betreft is een stutvang zo gek nog niet. Deze werkt eigenlijk als een grote springbeugel om het bovenwiel. Als nadeel van een stutvang wordt wel gezegd, dat deze veel stugger vangt. Op veel molens is waar te nemen dat er ook heel soepel mee kan worden gevangen. Het nadeel is, dat er minder vang aanwezig is. De ontwikkelde warmte kan zich dan over minder materiaal verdelen. Een stutvang zal bij gelijke omstandigheden heter worden dan een Vlaamse vang. Ook zal de slijtage groter zijn.

Jan Hofstra

Foto: Jelle Wierda

Foto: Marten Schiphorst

Een rekenformule

Voor de fijnproevers wil ik nog wel vertellen, dat de factor waarmee F_1 groter wordt dan F_2 gelijk is aan $e^{\mu\alpha}$. Hierin is:

e = het grondtal van de natuurlijke logaritmen = 2,718....

μ = de wrijvingscoëfficiënt

α = de hoek in radialen waarmee de vangstukken het bovenwiel omspannen.

Deze laatste hoek is gemakkelijk op te meten, want een hele cirkel beslaat 2π radialen. Als bijvoorbeeld de omtrek van het bovenwiel 7,85 meter is en de vang volgt ter lengte van 6 meter het wiel, dan is deze hoek gelijk aan $6,00$ gedeeld door $7,85$ maal $2\pi = 4,80$ radialen.

Met de wrijvingscoëfficiënt is het een stuk lastiger. Die is afhankelijk van de gebruikte materialen die over elkaar wrijven. Ook maakt het uit of die materialen glad of ruw zijn, droog, nat of gesmeerd zijn en of er sprake is van rust of beweging. Doordat de wrijvingscoëfficiënt ook nog eens in de macht voorkomt, kunnen kleine veranderingen grote invloed hebben op de vangkracht. Eigenlijk kunnen we er alleen maar een slag naar slaan of we moeten metingen doen.

Rekenen

Jan den Besten heeft in zijn "Opleiding watermolenaar" voor een vijftal molens uitgerekend met hoeveel kracht de vangbalk aan de vangstukken trekt, wanneer de vangbalk is neergelaten. Daarvoor mat hij alle onderdelen op en bepaalde van ieder onderdeel het gewicht en de positie van het zwaartepunt. Met behulp van de momentenstelling valt dan de trekkracht in het sabelijzer te berekenen. Naast dat dit veel meet- en rekenwerk geeft, is de methode ook wat onnauwkeurig. Je kan nooit precies het gewicht bepalen van alle onderdelen, zoals de vangbalk, de vangstok en het touw.

Meten

Als je beseft dat het geheel een hefboomstelsel is, kan het ook

veel simpeler. Het principe van een hefboom is: WAT JE WINT AAN KRACHT, VERLIES JE AAN AFSTAND. Als je op een weegschaal gaat staan terwijl je de vang licht, kan je gelijk meten wat voor kracht er nodig is om alle spanning van het sabelijzer te halen. Ook moet je meten hoever de bout door de vangbalk en het sabelijzer omhoog gaat als je bijvoorbeeld een halve meter vangtouw in haalt.

Een voorbeeld

Je ziet op de weegschaal dat je met 20 kilogram aan het vangtouw hangt om het sabelijzer spanningsloos te maken. Je meet dat de bout dan 6 centimeter omhoog gaat als je het vangtouw een halve meter hebt ingehaald. Dan is de kracht op het sabelijzer 20 maal 50 gedeeld door 6 = 167 kilogram. Dat is dus de maximale kracht waarmee aan het sabelijzer getrokken kan worden.

Wrijvingscoëfficiënt

Op soortgelijke wijze zou je ook de wrijvingscoëfficiënt kunnen bepalen. Als je bijvoorbeeld bij windstil weer een gewicht van 25 kilogram aan het einde van de komende horizontale roe hangt, dan kan je meten bij welke kracht de vang begint te slippen. Als het gewicht bijvoorbeeld 11 meter uit de as hangt en de korte sabels zich 1,35 meter uit de as bevinden, dan komt er een trekkracht van 25 maal 11 gedeeld door 1,35 = 204 kilogram op de sabels te staan. De lagers moeten dan eerst wel heel goed worden gesmeerd en de molen moet verder uit het werk worden gezet. Om de onbalans van het wienkruis er uit te filteren moet je de proef eigenlijk bij ieder end herhalen. Als je weer op de weegschaal gaat staan, kan je aflezen wanneer de molen door de vang gaat. F_1 , F_2 , en α zijn nu bekend. De enige onbekende is nu de wrijvingscoëfficiënt $\mu = \{\ln(F_1/F_2)\} / \alpha$. (ln is de natuurlijke logaritme = $e^{\log(x)}$).

Zeilen voorhangen met een hulplijn

Naar aanleiding van het artikel van Kees Kammeraat over het voordragen van de zeilen en het artikel van Barend Zinkweg over het werken met de valbeveiliging het volgende:

Ongeacht of het verplicht is of niet om als molenaar bij het voordragen van de zeilen valbeveiliging te gebruiken, lijkt het ons niet erg verstandig om deze niet te gebruiken als

ze voorhanden is. De paar minuten die het kost om het beveiligingstouw vast te haken, het harnas aan te trekken en het touw aan de onderste heklat vast te binden wegen niet op tegen de voordelen van het niet kunnen vallen, het veilige gevoel en het kunnen werken met twee handen.

Bij de Standerdmolen te Urmond hangen we

de zeilen als volgt op:

- De vang ligt erop en de roe aan de ketting.
- Het beveiligingstouw gaat door het stormluik naar beneden. Dit wordt steeds per end tot voor het hekwerk geslingerd en strak aan de onderste heklat bevestigd.
- Daarnaast hangen we ook een kleine katrol uit het luik waardoor een touw dubbel naar beneden hangt. Ook dit touw

brengen we per end naar voren. Dit touw knopen we aan het linker bovenhoektouw om het zeil omhoog te takelen. Het rechter bovenhoektouw wordt ook hier aan bevestigd, maar op zo'n manier dat het gewicht van het zeil alleen aan het linker hoektouw hangt.

- Vervolgens wordt het veiligheidsharnas aan de valstopper geklikt (foto 3) en gaat de molenaar(-in-opleiding) omhoog (foto 4). Boven aangekomen schuift hij deze valstopper omhoog en hangt zich vast met een been aan het hekwerk.
- Vanaf beneden wordt nu het zeil omhooggetrokken (foto 5). Daarna kan, door de man in het hekwerk, het rechter bovenhoektouw op de juiste hoogte worden gehangen zonder dat daar het gewicht van het zeil aan hangt (foto 6 + 8).
- Daarna gaat deze gezeekerd aan de veiligheidslijn weer naar beneden ondertussen

de kikkerlijn inhakend (foto 7).

- Het touw waarmee het zeil is opgetrokken wordt losgemaakt vanuit het luik en het linker bovenhoektouw afgesteld op aanwijzingen van beneden. Door een goede afstemming van de lengte van het linker bovenhoektouw met een oog en de lengte van de ketting kan dit worden gedaan zonder ver uit het luik te leunen. Er staat dan niemand in het hekwerk om de plooiën uit het zeil te halen en er hoeft dan ook niemand tussen het hekwerk en het zeil omlaag. Het zeil wordt op plooiën gecontroleerd door de kikkerlijn en zwichtlijnen vast te zetten.

De voordelen zijn:

- je hoeft geen zeil omhoog te dragen
- je kunt met twee handen werken
- alleen het rechter bovenhoektouw wordt vastgelegd vanaf het hekwerk: je staat dus

maar een korte tijd boven

- er staat niemand in het hekwerk voor het afstellen van het linkerbovenhoektouw.

Hay en Frans, Standerdmolen Urmond

Op de foto's in het harnas, molenaar-in-opleiding Jos.

De molenaars en leerlingmolenaars van De Hoop Maassluis zijn Jaap van der Kaaden, Paul Kors, Pekah Kleingeld en Anton Tane-scha. Zij lieten de redactie weten, dat zij op dezelfde manier werken (foto 1 en 2).

Snuifmolenaar zoekt opvolger!

Het molenaarsambacht staat op de Nationale Inventaris Immaterieel Erfgoed en is sinds november zelfs voorgedragen voor de Representatieve Lijst van immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid bij UNESCO. Maar er staat nóg een molenambacht op de Nationale Inventaris: de snuifreders. Twee molens in Rotterdam zijn de enige plek ter wereld waar nog steeds op ambachtelijke wijze met windkracht snuiftabak en specerijen worden geproduceerd. Maar hoe lang nog? De gemeente Rotterdam is bezig de molens te verkopen. En snuifmolenaar Jaap Bes gaat in de komende twee jaar afscheid nemen en is op zoek naar een opvolger!

"Cultuurhistorisch is het een uniek object." Zegt Bes. "Je kan rustig zeggen uniek in de wereld." Samen met een enthousiaste maalploeg werkt Bes al decennia op de molens, prachtig gelegen aan de Kralingse Plas. Bes heeft een belangrijke rol binnen de maalploeg. Hij is de man van het snuifmolenaars ambacht.

"Het ambacht wordt primair door mij uitgevoerd, natuurlijk helpt de maalploeg, maar ik stuur het geheel aan. We krijgen de tabak en specerijen via sponsors. De tabak wordt voor de karotten [rollen tabaksblad red.] gesausd. Een aantal weken laat je de saus rustig inwerken. Na een ambachtelijke procedé dat bestaand uit flink wat stappen heb je een stevige bundel tabaksbladeren. En die wordt dan met een dun touwtje als een rollade omwikkeld. Dan blijven ze minstens een half jaar fermenteren. Net als kaas moeten ze steeds gekeerd worden. De laatste stap is het fijn stampen met windkracht en het zeven. En dan start het verpakkingsproces."

"De laatste jaren hebben we ons ook meer toegelegd op het malen van specerijen. We hebben nu een klein assortiment met windkracht gemalen specerijen. Dat bestaat nu uit kaneel, speculaaskruiden en witte peper en we zijn bezig om dat uit te bereiden."

"De verkoop via onze webwinkel verzorg ik ook. Het gaat om het klaarmaken en versturen van de bestellingen. Met name de snuiftabak wordt wereldwijd geapprecieerd; China, Amerika, Engeland, Polen, Duitsland. De winst van de verkoop van snuiftabak en specerijen komt ten goede aan de stichting. De huidige maalploeg houdt zich niet actief met de webwinkel bezig. Dus daar moet ook een nieuwe enthousiasteling voor komen." Na bijna een eeuw te zijn onderhouden door

de gemeente Rotterdam is deze nu bezig de molens te verkopen, wellicht aan Stadsherstel Historisch Rotterdam N.V.. "We weten nog niet wat de consequenties zullen zijn. Ik hoop dat de molen verder kan gaan. Er wordt door de gemeente wel benoemd dat de cultuurhistorie bewaard moet worden, maar dat is nog maar afwachten. Stadsherstel wil de molen mogelijk overnemen. Al is ook dat nog maar afwachten."

Meester molenaar gezocht

Omdat Jaap in de komende jaren afscheid gaat nemen is de maalploeg op zoek naar een nieuwe meester snuifmolenaar. Iemand die het historische productieproces gaat overzien. Van het maken van de karotten, fijnhakken van tabaksbladen tot aan het hele ritueel van verpakken en de winkel runnen. Maar ook naar een coördinator, die overzicht heeft over de verschillende werkzaamheden en de webwinkel. Dit kan, maar hoeft niet één persoon te zijn.

"Mijn opvolger moet een flexibel persoon zijn, je moet kunnen werken met een maalploeg. Het zijn allemaal vrijwilligers die doen wat ze leuk vinden; rondleiders, technici, snuifambachtlieden, specerijenmannen, de molenfanaten en de verpakkers van specerijen. We hebben een redelijk constante groep op dit moment en iedereen voelt zich prettig genoeg om hun tijd hierin te investeren. Mijn credo is vrijheid, blijheid."

"Zelf ben ik zonder kennis met het snuifambacht begonnen en heb alles geleerd. Je moet een beetje gevoel van biologie en scheikunde hebben. Verder worden er ook veel specerijen in de snuiftabak gebruikt. Het is handig als je een beetje kennis van tabak hebt, maar dat kan je leren. Ik gebruik historische recepturen, in het negentiende eeuwse Duits. Dus deze zijn wat lastig leesbaar. Misschien ga ik de recepturen nog vertalen naar het Nederlands. Voor specerijen geldt hetzelfde, als je die mengsels wil maken moet je ook een beetje gevoel voor de bestanddelen hebben."

Met dit artikel wil Jaap de zoektocht starten naar een of meer vervangers voor zijn werkzaamheden. Naast een uitdaging voor de molen is het ook een geweldige kans voor een molenaar die een nieuwe weg in wil slaan.

"Graag wil ik geïnteresseerden uitnodigen om de molen en het snuifambacht te leren kennen en hopelijk aan een capabele vervanger het stokje over te dragen." Deze molenaar krijgt de mogelijkheid om op goed onderhouden en beeldschone molens op een bijzondere locatie een wereldwijd unieke ambacht te bedrijven. Zeker iets om over na te denken!

Voor meer informatie kijk op:
www.snuifmolens.nl

Molinologie 45

TIMS Nederland en Vlaanderen brengt ieder half jaar het blad Molinologie uit en onlangs is nummer 45 verschenen. Daarvan is nog een kleine hoeveelheid in voorraad.

Jos van Schooten, de bekende molenaar van paltrok De Eenhoorn in Haarlem, bewerkte een eerder in De Gildebrief verschenen artikel over de vierslagskrukas. Hij beschrijft de geschiedenis en de voor- en nadelen van deze bijzondere krukas.

Bij de biotoop van windmolens hebben we het over een cirkel rond de molen die passend moet zijn voor de molen. Bij een watermolen is dat niet het geval: daar gaat het vooral over het gehele gebied voor en achter de molen waar het water aan- en afgevoerd wordt dat de molen aandrijft. Hans de Mars beschrijft wat er voor komt kijken om dat op een goede manier vast te leggen, zodat de toekomst van deze molen als werkende molen verzekerd kan blijven.

In een artikel van Ton Meesters komt het vervangen van de standaard van de molen van Kruisland in 1804 uitgebreid aan de orde. Hij beschrijft het werkbestek waarvan de transcriptie toegevoegd is. Een verklarende woordenlijst maakt het compleet. Het nummer sluit af met een kort verslag

van de najaarsexcursie over windmotoren, een boekbespreking, wat verenigingsnieuws en een puzzelstukje. Het blad telt 37 bladzijden en is rijk voorzien van afbeeldingen.

Molinologie 45 is te bestellen door overmaking van € 6 naar NL96 INGB 0006104927 op naam van TIMS Nederland met vermelding van het gewenste plus je adresgegevens.

Barend Zinkweg

Werken met de zeilen

Iedere maaldag vragen molenzeilen de aandacht van de molenaar, zelfs als je ze niet voorlegt. De basiskennis over zeilen hebben de meeste examenkandidaten doorgaans wel. Maar ook blijkt regelmatig, dat kennis of inzicht in het omgaan met molenzeilen onder minder gebruikelijke omstandigheden niet altijd voldoende is. Om die reden wordt in deze rubriek hier aandacht aan gegeven.

Examen:

De exameneisen bepalen o.a.: de molenaar

- kan zeilslag voorkomen (exameneis 3.2.3, oud: 26)
- kan de molenzeilen voorleggen en kan zwichten (exameneis 3.3.3, oud: 31)
- kan zorgvuldig omgaan met molenzeilen (exameneis 3.3.5, oud: 32)
- kan in noodgevallen extra snel afzeilen (exameneis 4.1.4, oud: 44)
- kan een molenzeil afnemen en ophangen en bijstellen (exameneis 4.2.6, oud: 50)
- kan eenvoudige reparaties uitvoeren aan zeildoek (exameneis 4.2.6, oud: 51)

Zuinig op je zeilen

Ga je malen met twee of vier geklampte zeilen, controleer dan ook bij elk leeg end of het zeil strak geklampt is. Een zeil dat nat opgerold is en natte touwen zullen bij drogen langer worden en dus mogelijk niet meer strak zitten. Maar ook het feit, dat een andere molenaar de vorige keer de zeilen heeft geklampt, is aanleiding om te controleren. Niemand wil toch slijtplekken in z'n zeilen na een dagje draaien?

Heb je een zeil losgemaakt, zwaai het dan in één keer om de windborden en voorzoom heen naar voren op het hekwerk; niet langs de windborden en kikkers schuren, dus!

Ook moet je een zeil niet als een vaatdoek 'uitwringen' bij het oprollen. Het slijt daardoor extra en droogt minder goed als het nat opgerold wordt.

Over de gewoonte, een geklampt zeil onderaan een slag om een heklat te slaan zijn de meningen verdeeld. Sommigen menen, dat dit extra slijtage geeft en er water in blijft staan – dat geldt overigens alleen het benedenstaande end – anderen doen het al jaren en constateren geen extra slijtage.

Zeilen voorleggen of oprollen

Bij het zeilen voorleggen, zwichten of oprollen moet de molen op de wind staan, daar zal ieder het mee eens zijn. Maar blijf daarbij goed opletten!.

Je denkt de molen goed op de wind te hebben gekruid, maar bij het uitrollen van het zeil gaat dit ófwel enigszins bollen óf vanzelf uitrollen. Dat is vrijwel zeker een aanwijzing, dat je niet goed op de wind staat. Controleer dat eerst voor je verder gaat! Vooral bij bollen goed oppassen: je staat dan te krimpnd en het zeil kan naar rechts wegwaaien.

Heb je te maken met een 'zoekende' wind dan kan het lastig zijn, de molen goed op de wind te zetten: de windrichting kan soms wel 20° à 30° variëren. Krui dan naar de 'gemiddelde' richting, hoewel het bepalen daarvan wat meer tijd vraagt. Werk onder die omstandigheden extra voorzichtig!

- houd het zeil altijd dicht op het hekwerk bij het voorleggen of oprollen.
- rol bij het voorleggen van het zeil dit niet ineens helemaal uit. Lig het opgerolde zeil op de heklatten, draai en slinger dan zodanig,

dat eerst alléén het bovenste gedeelte uitrolt. De rest ontrolt zich geleidelijk, als je de lussen achter de kikkers haakt.

- onderaan vastzetten voor je naar boven klimt hoeft niet, eventueel steek je de rol tussen heklatten door. Bij dit laatste zie ik molenaars nog wel eens een wenkbrauw vragend fronsen, maar het is wel een advies uit de Basis cursus. J. den Besten adviseert overigens wel om het rechter onderhoektouw eerst goed vast te zetten. Als je toch van plan bent een vol zeil voor te leggen, is dat prima. Wordt het minder dan een volle, dan heeft dat geen zin: je moet dat touw daarna toch weer losmaken. Je kunt wel de rechter onderhoek even provisorisch vastzetten op de heklat of de veer of kiefert als extra veiligheid.
- zet de zwichtlijnen niet snaarstrak. Een ervaren molenaar vertelde me, dat door de zwichtlijnen geringe speling te geven, het zeil door de wind iets in de gaten tussen de heklatten en zomen gedrukt wordt. Zo ontstaan kleine bollingen aan de achterkant van het hekwerk en wordt de stroomlijn beter waardoor het gevluucht wat extra trekkracht krijgt.
- trek bij het oprollen van het zeil niet alle lussen ineens los. Als je al rollend steeds verder naar rechts stapt, komen de lussen vanzelf geleidelijk los.
- staat er veel wind of is deze vlagerig, dan is het bij het oprollen veiliger, niet alle zwichtlijnen tegelijk los te maken, maar eerst de onderste lijnen in het zeil te rollen en pas als je ongeveer bij een hoge lijn bent, de bovenste zwichtlijn los te maken en mee te rollen. Zo houd je zo goed mogelijk het zeil in bedwang.

In de praktijk blijkt, dat examenkandidaten nog wel eens het idee hebben, dat je bij een zeil voorleggen beslist zelf naar boven moet klimmen om de lussen achter de kikkers te bevestigen. Dat is onjuist: als je, beneden staand, de lussen achter de kikkers kunt haken is dat ook prima. Veel ervaren molenaars doen dat ook zo. Met wat handigheid en een beetje oefenen lukt het vaak wel. Dat er dan bovenaan een of twee lussen niet vastzitten is geen bezwaar. Soms laat men deze met opzet los, omdat het zeil dan vlakker op het hekwerk ligt.

Een klassieke valkuil is, dat je je zeilvoering wilt wijzigen, maar niet voldoende opgelet hebt dat de wind in de loop van de dag wat geruimd is. Het moet een vaste gewoonte worden, altijd éérs te controleren of de molen nog goed op de wind staat vóór je ook maar een touw losmaakt.

Ook een zekere mate van gemakzucht – 'de wind is wel wat geruimd, maar ik ga toch zo stoppen dus krui ik niet meer' – kan tot problemen leiden bij het afzeilen: je staat onder de wind!

Probeer een zeil dat dreigt weg te waaien niet ten koste van alles te houden: je gaat gewoon mee de lucht in! Er zijn molenaars, die dat kunnen beamen. Lukt het niet het zeil onder controle te houden, laat het dan maar waaien. Daarna ga je proberen, het weer stukje bij beetje in te palmen.

Zeilslag

Zeilslag kan altijd voorkomen, maar met name als je volle zeilen hebt voorgelegd. Door zeilslag slijten je zeilen sneller en kan ook je hekwerk beschadigen. Altijd controleren dus, vóór je na het lichten van de vang naar binnen loopt! We zien maar weinig kandidaten die dit uit zichzelf doen!

Zodra de vang gelicht is en de molen een beetje gang krijgt, loop je links langs de molenromp naar voren om te luisteren én te kijken. Alleen luisteren – staande bij de staart – is niet voldoende: je hoort lichte zeilslag dan niet, maar ook daar moet je wat tegen doen.

De oorzaak van zeilslag is, dat de wind niet optimaal langs het hekwerk c.q. het zeil strijkt.

Voor wie hiervan het naadje van de kous wil weten:

Het gevlucht bevindt zich in twee luchtstromen: de *inkomende* 'echte' wind, loodrecht op de draaicirkel van het gevlucht en de *bewegingswind* ('rijwind'), parallel aan het draaivlak van het gevlucht.

De resultante van deze twee stromen – de z.g. *schijnbare* wind – valt schuin van voren op het hekwerk en het zeil.

Dat bewegingswind invloed heeft op een molenzeil is, kun je goed zien, als je een vlag aan de achterzoom bindt: bij stilstaand gevlucht wappert deze richting de romp, bij een flink draaiende molen ligt deze bijna in het draaivlak van het gevlucht.

Ook vlaggenlijnen tussen de roeden laten iets zien van de luchtstroom.

Zodra een van beide luchtstromen ten opzichte van de andere toe- of afneemt wijzigt de invalshoek van de schijnbare wind. Neemt de (echte) wind af, dan wordt de invloed van de bewegingswind groter, ofwel: de schijnbare wind komt meer van voren in. Neemt de bewegingswind af, dan wordt de invloed van de echte wind groter, ofwel: de schijnbare wind komt meer loodrecht in. Hoe kleiner de invalshoek, des te grotere kans op zeilslag.

Als bijvoorbeeld de loodrecht invallende 'echte' wind minder wordt door een zaam, zal vanwege het vliegwieleffect de snelheid van het gevlucht niet direct afnemen. De schijnbare wind verschuift dan méér richting de bewegingswind. De invalshoek wordt kleiner dus de wind komt méér van voren in of zelfs achter de roe. Er kan dan zeilslag optreden.

Er zijn verschillende oorzaken, waardoor de ideale luchtstroom verstoord wordt.

– een *obstakel* belemmert de wind: dit betreft vaak een schuurtje, boom of gebouw. Dit gebeurt gelukkig doorgaans niet bij alle windrichtingen.

– (de vorm van) de *molenromp*. Staat de molen vrij in de wind, dan kan toch zeilslag optreden. De ongestoord aankomende wind botst tegen de molenromp en moet er deels links, deels rechts omheen. Daardoor ontstaat – vlak voor de romp – een gebied waar de windsnelheid wel tot 60 à 80% afneemt. Het onderste end passeert dit gebied waardoor zeilslag kan ontstaan. De binnenroe heeft daar vanzelfsprekend meer last van dan de buitenroe.

De vorm van de molenromp is mede bepalend óf zeilslag optreedt en in welke mate. Bij een dikke romp is er grotere kans op zeilslag. Het iets achterover hellen van de bovenas draagt overigens bij aan het beperken van zeilslag.

– een *vlagerige* wind. Als de molen een goede gang heeft en er komt een zaam, dan krijgt de bewegingswind de overhand en komt de

schijnbare wind méér voorlijk in. Ook bovenin kunnen zeilen hierdoor gaan klapperen.

– het *gevlucht*. Stroomlijnprofielen van wiekverbeteringen veroorzaken soms zeilslag. Door de wiekverbetering wordt de draaisnelheid vergroot. De bewegingswind neemt dan t.o.v. de 'echte' wind nogal toe. Gevolg: de schijnbare wind komt méér van voren op het hekwerk. Het systeem Dekker staat bekend om grotere kans op zeilslag. Een ondiepere zeeg kan dit enigszins compenseren.

Maar ook een onjuiste zeeg of een verkeerd geplaatste fok kan tot zeilslag leiden.

– de molen staat te *ruim* op de wind. Hierdoor wordt de invalshoek ook kleiner, met zeilslag als mogelijk gevolg.

– een *onbelaste* molen loopt bij een gegeven wind harder dan bij belasting. De bewegingswind wordt groter, dus de invalshoek van de schijnbare wind wordt kleiner.

Maatregelen tegen zeilslag:

- krui de molen iets onder de wind. De afname van de windsnelheid onder invloed van de molenromp is in die positie geringer. Maar de snelheid van het gevlucht neemt ook iets af. Beide factoren vergroten de invalshoek van de schijnbare wind. Sommige molenaars hebben de gewoonte, de molen altijd iets krimpend te zetten. 'Wind op de rechterwang voelen' als je bij de staart staat. Dat heeft niet onder alle omstandigheden zin: je zult zelf in de praktijk moeten ervaren wanneer dit wel zinvol is. Dit hangt onder andere af van de vorm van de molenromp, de windrichting en eventuele belemmeringen.
- zwichten. Je vermindert hiermee de snelheid van het gevlucht. De factor bewegingswind wordt kleiner dus de invalshoek van de schijnbare wind groter.

Als molenaar-in-opleiding hoef je niet gedetailleerd te kunnen uitleggen, waarom zeilslag optreedt. Maar je moet wel enkele oorzaken van zeilslag kunnen noemen en wat je moet doen als zeilslag optreedt. Kun je wel uitleggen wat er gebeurt, dan is dat natuurlijk prima.

Zeilslag zal in het algemeen optreden wanneer het onderste end de molenromp passeert, maar soms kan het ook bovenin plaatsvinden: een naderende zware bui kan, tegen de heersende windrichting in, wind naar zich toe trekken. Je staat dan als het ware achterstevoren met je molen!

Er treedt dan zeilslag op óók op het bovenste end!

Deze zeilslag is een duidelijke waarschuwing om in actie te komen!

Vangen, zwichten of zelfs helemaal afzeilen en vastzetten, afhankelijk van de zwaarte van de bui.

Even niet opgelet

Niet opletten kan gemakkelijk tot problemen leiden: de molen draait achteruit of de molen gaat in een bui aan de haal.

Natuurlijk strekt zoiets niet tot aanbeveling als het gebeurt. Maar laat molenaars-in-opleiding dit tot troost zijn: vrijwel iedereen is het wel een keer overkomen. Ook de meest ervaren rot is wel eens door het weer verrast!

Belangrijk dus om er van tevoren goed over na te denken wat je dan moet doen. Want snel en goed handelen is dan erg belangrijk! Niet voor niets is deze situatie als casus opgenomen in de lesbrieven.

Let wel: deze problemen kunnen zich ook voordoen als je geen zeil voert, maar mét zeil zijn ze wat complexer!

Achteruit draaien

Als meest waarschijnlijke oorzaken zijn te noemen: een ruimend langstrekkende zware bui of een recht overtrekkende depressie.

- bij een zware bui die op geringe afstand ruimend langs trekt kan de wind, behalve flink toenemen, ook zover ruimen, dat de molen achteruit gaat draaien.

Probeer dan zo snel mogelijk te vangen, eventueel met behulp van de kneppel, want de vang werkt niet goed bij achteruitlopen.

Het advies uit de Basis cursus om zelf op de vangbalk te gaan zitten of iemand anders dat te laten doen onderschrijf ik niet (Hfdst. 7.3.14). Zelf naar boven lopen als de molen achteruit loopt lijkt me niet wenselijk. Dat kost veel tijd. En wat gebeurt er als je besluit de vang maar weer op te trekken – omdat vangen niet lukt en je warm lopen van de vang wilt voorkomen – terwijl er nog iemand op de vangbalk zit?

Als vangen niet lukt, is er – in deze situatie! – maar één oplossing: kruien! Terwijl de molen draait. Ruimend om is de kortste weg om de molen weer in de wind te krijgen. Héél verstandig, als je je kruietting dan al lánġ én naar links had klaarliggen – zoals de gulden regel leert! Zodra het achteruitlopen stopt leg je de vang erop.

Het losmaken van de bezetketting zal hierbij geen problemen opleveren, want door het achteruitlopen is de neiging van de molen om ruimend om te gaan er niet.

Ligt de vang er op, ga dan niet met de zeilen werken. Krui eventueel iets verder als de zeilen nog bol staan. Wacht tot de bui wegtrekt en krui dan terug in de oorspronkelijke windrichting; daar keert de wind na de bui weer terug.

- een recht overtrekkende depressie.

Bekend mag worden verondersteld, dat het gevaar hiervan is, dat de daarbij tot zuidoost of oost krimpende en afnemende wind uiteindelijk kan wegvallen. Maar dan in heel korte tijd gevolgd wordt door een stevige wind uit tegengestelde richting. En je staat vanwege de zwakke wind met vier volle zeilen...

Een slecht moment om koffie te drinken!

Probeer eerst de achteruit draaiende molen te vangen, zoals hierboven beschreven. Of dit nu wel of niet lukt: er moet daarna gekruid worden. Ruimend of krimpend? Kies wat het snelst is!

Gebruik de snelste manier om de molen naar de inkomende wind te kruien. Snelheid is namelijk belangrijk. Bolle zeilen kunnen zomaar je hekwerk kapot trekken. Zodra de kap dwars op de wind staat, d.w.z. het gevlucht parallel aan de wind staat, zal het achteruitdraaien stoppen en leg je de vang er op. Eventueel ook de kneppel en de pal.

Wat is de snelste manier?

Dat hangt ervan af, hoever de wind uitruimt en hoe je kruietting ligt. Grote kans, dat ruimend kruien de kortste weg blijkt te zijn, maar gezien de voorgaande situatie – steeds verder krimpende wind – ligt mogelijk je kruietting daarvoor nog verkeerd. Bedenk dan wat het snelste gaat: óf de kruietting niet omleggen maar een groter stuk moeten kruien óf de kruietting wél eerst omleggen als je daardoor minder ver hoeft te kruien.

Zodra de vang er op ligt, krui je door tot de molen op de wind staat. Die nieuwe windrichting blijft namelijk na passage van de depressiekern. Daarna ga je pas zwichten of afzeilen.

Hiermee wijk ik af van de Basis cursus. Die maakt geen onderscheid in de oorzaken van het achteruitlopen en adviseert bij achteruit draaien:

... krui de molen krimpend om, dwars op de wind. De molen stopt dan vanzelf. Krimpend om, omdat de voorzoom van het af te zeilen end dan naar de wind is gericht en hij de mogelijkheid heeft met de nodige voorzichtigheid het zeil weg te rollen... (Hfdst. 7.3.14)

Bij achteruitlopen t.g.v. een ruimend langstrekkende bui bevorder je door krimpend te kruien het achteruitlopen echter! Hier past alleen maar ruimend om kruien.

En bij een recht overtrekkende depressie?

Dan kán krimpend om kruien een goede oplossing zijn, mits het de snelste is.

Maar niet afzeilen, terwijl je dwars op de wind staat. Dat levert extra risico's op! En het kost veel tijd en moeite het volgende end beneden te krijgen. Het is ook niet nodig: waarom niet gewoon verder kruien tot je weer op de wind staat? Dat is veel veiliger en maakt weggrollen eenvoudiger.

(Heel) Snel afzeilen

Een molenaar, die een bui ziet hangen, let goed op: hoe trekt die bui langs en hoe zwaar is die bui? Maar zelfs wie goed oplet kan door een bui verrast worden. Dan dient er razendsnel gehandeld te worden.

Als er nog tijd is vang je de molen en zeil je het onderste end af. Dat hoeft niet 'volgens het boekje' maar 'weg-is-weg'. Lukt het klampen niet, sla dan de rol om de voorzoom en zet hem goed vast. Netjes opruimen komt later wel.

Zet daarna dit lege end boven. Is er nog tijd om het volgende zeil weg te rollen doe dat dan. Zo niet: leg de molen aan de ketting en de bliksembeveiliging. En doe de kneppel erop. Op deze manier is het bovenste end leeg en worden de beide horizontaal staande enden gelijkmatig belast. Zeil je end voor end af en lukt dat niet tijdig, dan is het risico, dat het bovenste end en één horizontaal end nog zeil hebben voorliggen als de bui losbarst. Door het raggen krijgen de kap, de staart en – via de kettingen – de kruipalen het zwaar te verduren.

Een dringend advies: oefen dit snelle afzeilen eens onder rustige omstandigheden. Dan weet je wat je moet doen als het echt nodig is! Het woord 'stormproef' komt niet meer voor in de exameneisen, maar wel: 'kan in noodgevallen extra snel afzeilen'. Ben je daar (nog) toe in staat?

Toch te laat?

De bui heeft je helaas verrast en de molen is al aan de haal gegaan. Wat nu? Eerst vangen natuurlijk. Maar dat kan wel eens tegenvallen.

Dan wachten op een zaam. Lukt vaak ook niet. Wat dan? Niets! (uiteraard: de vang gelicht!)

Een nogal eens gehoord antwoord op examens is: 'dan krui ik de molen uit de wind'. Dat is niet goed!

Als je van een snel draaiende molen de bezetketting losmaakt, gaat de molen zeer waarschijnlijk sneller ruimend om dan de molenaar zich uit de voeten kan maken, zeker een licht kruiende molen. Levensgevaarlijk! En het kan grote schade aan de molen of het gevlucht geven.

Je kunt daarom weinig anders doen dan wachten tot de bui weggetrokken is. Dat duurt doorgaans niet zo lang, alhoewel in zo'n situatie tien minuten uren lijken te duren...

L.E. Raar

Oonderveending is 't optelsumke van alln's wa'j vekeerd hebt daon

Ongeval Molen De Hoop (Den Oever)

De schade aan het gevlucht

De situatie

De molen was bij aanvang van de dag op basis van de vlag gekruide in westelijke richting. De molen stond iets boven de wind volgens het KNMI (WZW) en kwam over de huizen aan de zuidzijde van de weg waaraan de molen ligt; de Verlengde Hofstraat. Gedurende de dag is de molen niet gekruide. Er is voorafgaande aan het voorval met verschillende zeilvoeringen gedraaid. Omdat na een schilderbeurt drie delen van de bordschroten nog niet door de schilder waren geleverd, konden de eindborden niet gebruikt

worden. Bij het afstellen van de lagering in de ijzerbalk van het linker koppel is zonder zeilen gewerkt. Vervolgens zijn de stenen van dit koppel afgesteld, waarbij eerst met twee maar later met vier volle zeilen is gedraaid om voldoende omwentelingen te krijgen. Na het afstellen van het linker koppel is het rechter koppel afgeslepen met zand. Ook hierbij werd eerst met twee volle en daarna met vier volle zeilen gewerkt om het slijpproces goed te laten verlopen. Vervolgens is er graan gemalen op het rechter koppel met vier volle zeilen met 60 à 70 enden. Het malen was 5 à

Het afgebroken hekwerk in het gras

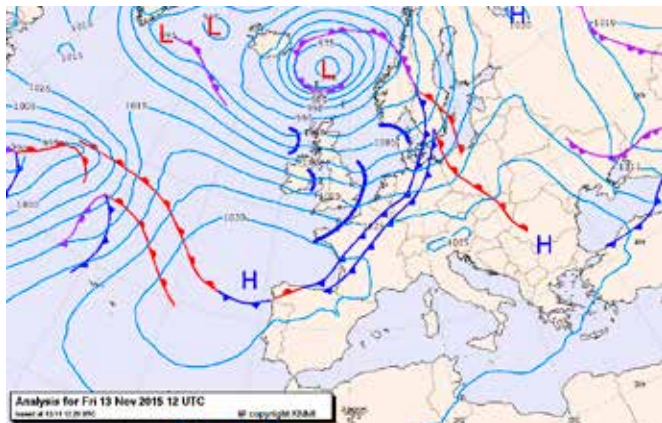
De hekstok is bij de roe afgebroken

10 minuten zonder problemen aan de gang. Hierbij was er voortdurend overleg tussen de molensteenmaker en de molenaar.

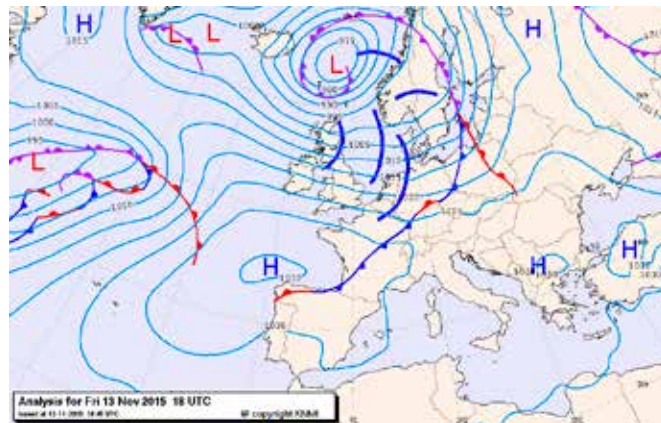
Het incident

Op vrijdag 13 november 2015 omstreeks 15:30 uur is bij het inmalen met het rechter koppel een deel van het hekwerk van end nr. 3 afgebroken. Er zijn negen heklatten afgebroken inclusief een deel van de zoomlatten. Een tiende heklat is ook gescheurd, maar zit nog vast. Geconstateerd werd dat in het gras aan de zijde van de Hofstraat (komend) een spoor

KNMI weerkaart van de situatie om 12.00 uur

KNMI weerkaart van de situatie om 18.00 uur

door het gras is getrokken. De gebroken delen van het hekwerk kwamen terecht binnen en in de heg richting de Zwinstraat (gaand). Enkele kleinere stukken zijn op de openbare weg beland. Er zijn geen personen of eigendommen van omwonenden geraakt. De schade is beperkt gebleven tot het afgebroken deel van end 3. Inmiddels is de schade in eigen beheer hersteld.

De oorzaak

De oorzaak van het ongeval is een heftige windvlaag met een maximale kracht van 9 Bft die bij het passeren van een front met een buienlijn optrad. Hierdoor werd de kracht op het wienenkruis met vier volle zeilen zeer groot. Door die kracht zijn de heklatten

bezweken. Inspectie heeft later uitgewezen dat zij in goede staat waren.

Door samenwerking tussen de aanwezigen - bijhouden van het steenkoppel in combinatie met vangen - is het bij de tweede keer vangen gelukt om het op hol geslagen wienenkruis tot stilstand te brengen.

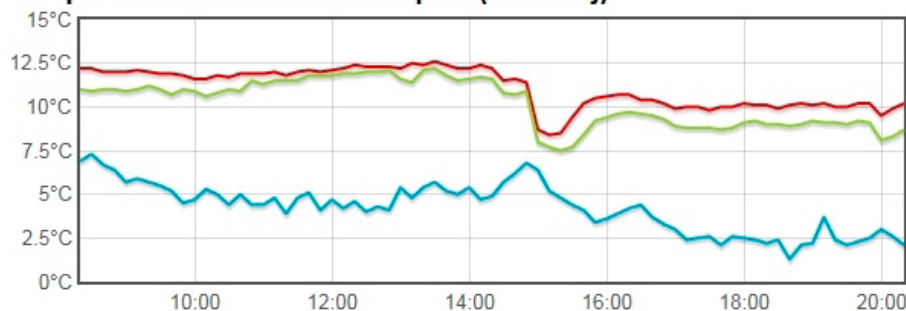
De afwezigheid van de eindborden heeft een zwaardere zeilvoering tot gevolg gehad dan normaliter bij de aanwezige wind nodig was geweest.

De biotoop van De Hoop heeft bijgedragen aan een plotselinge extra verhoging van de winddruk op het gevluht doordat de aantrekende wind naar west ruimde en zodoende vrij door de westelijke Hofstraat op de molen kwam te staan.

De focus lag teveel op de uitvoering van de werkzaamheden aan het koppel. Het is niet ondenkbaar dat de molenaar daardoor onvoldoende aandacht aan het (veranderende) weer heeft geschonken. Het bestuur en de molenaars van De Hoop beseffen heel goed dat dit anders had kunnen aflopen.

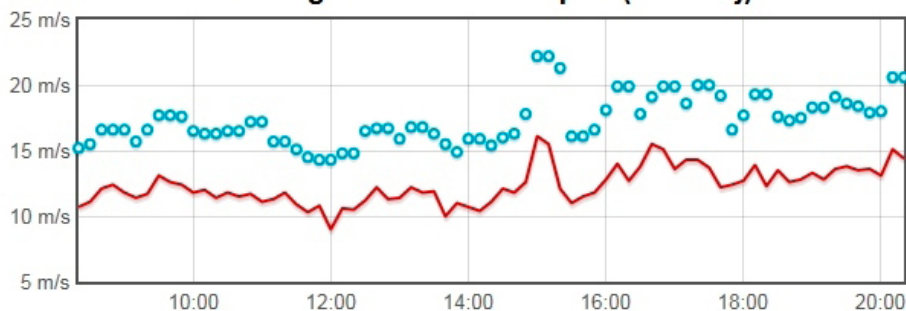

Temperatuur in Den Helder airport (de Kooij)

In deze grafiek is te zien dat de effecten van de grafiek die de windkracht en windrichting laat zien ook resulteren in flinke temperatuurswisselingen.

Windkracht en -richting in Den Helder airport (de Kooij)

Goed te zien in deze grafiek is de enorme windtoename en tegelijkertijd de verandering van windrichting tussen 14.00 en 16.00 uur.

Zaterdag 1 oktober 2016

4e Altenase molendag

Zaterdag 1 oktober 2016 organiseren de molenaars van 'Molenstichting Het Land van Heusden en Altena' en 'Molenstichting Korenmolen Nooit Gedagt Woudrichem' alweer voor de 4^e maal de 'Altenase molendag'.

De volgende 12 molens zijn te bezoeken vanaf 10:00uur tot 17:00uur

- "De Hoop" te Veen (ronde stenen stelling korenmolen anno 1838)
- "De Twee Gebroeders" te Wijk en Aalburg (ronde stenen stelling korenmolen anno 1872)
- "De Witte Molen" te Meeuwen, (ronde stenen grondzeiler anno 1740)
- "Nooit Gedagt" te Woudrichem (achtkante stenen stelling korenmolen anno 1662, herbouwd 1995)
- "Zandwijkse molen" te Uppel (wipmolen van de polders Zandwijk en Uppelsche polder anno 1699)
- "Uitwijkse molen" te Uppel (wipmolen van de polders Uitwijk en Rijswijk anno 1700)
- "Noordenveldse molen" te Dussen (wipmolen van de polder Noordenveld anno 1795, herbouwd na brand in 1997)
- "ZuidHollandse molen" te Hank (achtkante poldermolen van de Zuid-Hollandsche of Nieuw-Dussensche polder anno 1791)
(Hierin is te zien de tentoonstelling over de geschiedenis van de bemaling en de verdwenen molens van de Vierbansboezem bij Dussen van Jan van Mersbergen)
- "Ouden Doornse molen" te Almkerk (achtkante poldermolen van de Ouden Doornse polder anno ca. 1718)
- "Vervoorne molen" te Werkendam (achtkante poldermolen van de Vervoorne polder anno ca. 1700)
- "Schrikmolen" te Genderen (Amerikaanse windmotor type Hercules Metalicus voor bemaling van de uitwaarden Bergsche Maas anno 1917)
- "Het Landeke" te Werkendam (Voormalige molen van polder Johannesse land / Het Landeke anno 1902, molen met kap en bovenas ingericht als woning en tevens momenteel te koop) *

UNIEK!! : Speciaal zal voor deze dag voor het eerst in de geschiedenis de voormalige molen van: Polder Het Landeke* te Werkendam haar deuren openen en te bezoeken zijn. De molen en het terrein is alleen op deze dag te bezichtigen.

Witte Molen, Meeuwen

Zandwijkse en Uitwijkse molen Uppel

Het Landeke, Werkendam

* Molen Het Landeke is privé eigendom en gelegen aan De Schans 41C te Werkendam is enkel te voet te bereiken. Uw auto gelieve vooraan de weg te parkeren en NIET bij de molen zelf. Terrein is privé eigendom. Bezichtiging en rondleiding uitsluitend onder begeleiding .

Voor informatie kunt u contact opnemen met:

- Johan Straver tel 06-25318156 of
  - Bart Mols tel 06-50283248 (Korenmolen Nooit Gedagt Woudrichem)
- Voor informatie betreffende de molens:
- www.facebook.com/MolensLandVanHeusdenEnAltena
  - www.molensheusdenenaltena.nl
  - www.molennooitgedagt.nl

Westlandse molendag

Zaterdag 25 juni 2016

23^e jaar

Schipluiden:
Korenmolen
"De Korpershoek"
Poldermolen
"Groeneveldse molen"

Delft:

Korenmolen
"De Roos"

Rijswijk:

Poldermolen
"De Schaapweimolen"

Wateringen:

Korenmolen
"Windlust"

Loosduinen:

Korenmolen
"De Korenaer"

Maasland:

Poldermolen
"De Dijkmolen"

Hoek van Holland:
Poldermolen
"De Nieuwlandse molen"

's-Gravenzande:
"de Korenmolen"

Monster:
Korenmolen
"De Vier Winden"

De Lier:
Molenromp van de Oude Lierpolder waarin een Crossley dieselmotor met vijzel.

Maassluis:
Korenmolen
"De Hoop"
Poldermolen
"De Wippersmolen"

Maasland:
Korenmolen
"De Drie Liefes"

Op deze dag zijn de 14 molens open gesteld van: 09.00 tot 17.00 uur
Bij de molens is (alleen op die dag) voor € 5,- een routebeschrijving met fiets knooppunten te verkrijgen voor een fietstocht. Starten kan vanaf elke molen.
Bij bezoek aan vijf of meer molens krijgt u een leuk aandenken!

Voor meer informatie bel: 06-53578058

Of per E-mail R.van.Zijl@kpnplanet.nl

Tevens kunt u op internet onze homepage bezoeken:

<http://www.westlandsemolens.nl>

Aan de Westlandse Molendag wordt medewerking verleend door

WORD MOLENAAR!

Op de cover staat de tweeduizendste geslaagde molenaar, Jolanda Nankman geboren in 1962. Ze is fysiotherapeut en heeft sinds 8 jaar een zorgboerderij voor mensen die een gouden randje aan hun dag willen, maar dat zelf niet kunnen regelen.

Jolanda is getrouwd, heeft twee prachtige zonen en woont in Broek in Waterland op een ark. Door een buurman molenaar is ze in aanraking gekomen met de molen. Ze zeilt al haar hele leven en was gefascineerd door de indrukwekkende grootte en de slimme overbrengingen van wind naar werk.

Sinds april is ze geslaagd molenaar. Op de Zaanse Schans is ze aan het kijken of ze daar één dag in de week kan draaien. Laatst was ze op de gekroonde Poelenburg: „Dan sta je op een pracht stukje historie terwijl op de Schans de hele wereld aan je voorbij trekt”.

Hierbij weer een oproep voor foto's waarop (actieve) molenaars staan afgebeeld! Als je die hebt, stuur ze gerust naar de redactie. En als je ze nog moet maken, let dan op een aantal dingen:

- Het aantal pixels voor een goede scherpe foto (4.000 x 3.000 pixels),
- De grote foto liggend en dan de (liefst actieve) molenaar rechts in beeld (voor de kleine foto's is dit niet van belang),
- Dat er nog voldoende ruimte bovenaan de foto is voor het plaatsen van de kop "Gildebrief",
- De naam van de getoonde molenaar en diens molen
- De naam van de fotograaf.

Kijk ook eens op
www.vrijwilligemolenaars.nl
bij de afdelingen

Je kunt er zien wie er in het afdelingsbestuur zitten. De afdelingsbesturen zetten er hun mededelingen op, voor wat betreft de opleiding (nieuwe theorieavonden), eventuele excursies, de veiligheidscoaches, cursus molengidsen, en wat ze nog meer willen laten weten. Daar hebben ze ook een lijst met de instructeurs en stagemolenaars en hun molens aangegeven.

Mis je er iets? Of zoek je iets anders? Neem dan contact op met de secretaris van je afdeling, het e-mailadres en telefoonnummer vind je er ook.

©2016 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische gegevens-verwerking of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Geef een eigen draai aan de molen!

Word molenaar!

